

MÁTÉ 8. 26.

LELKIPASZTOR

1952. január 6.

LELKIPÁSZTOR

A MAGYARORSZÁGI EVANGÉLIKUS EGYHÁZ
LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRATA

Felölős szerkesztő és kiadó: VEÖREÖS IMRE

Előfizetési díj egy évre 84 Ft, félévre 42, egy hónapra 5 Ft.

Csekk számla: Lelkipásztor kiadóhivatala, Budapest 237.371.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II. Báthory László-u. 8. Tel.: 167-904.

Engedélyezési szám: 0382/A/Lp/1950. N. M. I.

TARTALOM:	1952 JANUÁR HÓ
Igehirdető műhelye: Vízkereszt után 2. vasárnap	1
Vízkereszt után 3. vasárnap	3
Vízkereszt után 4. vasárnap	5
Hatvanad vasárnap	8
Pál és a római impérium. Dr. Koncz Sándor	11
A zsinat. Veöreös Imre	21
Zsinati csomópontok V. I.	24
Hol van az egyház története? Dr. Sólyom Jenő	28
Ujjászületés és megszentelés. (Izefítő a legújabb evangélikus etikából.) Dr. Nagy Gyula	30
A kaledoni zsinat 1500. évfordulójára. Dr. Wiczán Dezső	35
Bűnbánati hét: Megelevenített holtak. (Belmissziói munkaprogramként közölt anyag.) Foltin Brunó	40
A lelkipásztor naplójából. Zoltán László	48
Lelkipásztor és presbiterek imádsága istentisztelet előtt. (Borítólap)	3

Kiadóhivatalunkban továbbra is kapható a harmóniumiskola. Ára 4 forint
40 fillér expedialás.

Jól bevált gyermekistentiszteleti rend kapható kiadóhivatalunk-
ban. Kottás kántori példány 3 forint, gyermekek példánya 30 fillér.

A megánélőfizetői kedvezményi mostani számunktól meg kell szüntetnünk. Fo-
lyóiratunk ára mindenkinek az eddigi bavi 7 Ft rendes előfizetési díj. Ha valaki
e miatt nem jártná tovább lapunkat, kérjük ennek kiadóhivatalunkkal való
azonnali közlését, hogy a neki járt lappéldányt olyannak címére indíthassuk meg,
aki a papirtakarékossági okokból szükséges példányszám-rögzítés miatt most
nem kaphatja. Ugyanezen okból kérjük, hogy ha valamelyik olvasónknak nél-
külözhető a lap, vagy pedig más előfizetőnk példányát úgyis olvashatja, kö-
zölje ezt a kiadóhivatallal. A jövőben csak olyan olvasónk járathatja a lapot,
aki egyetlen hónappal sinezen tartozásával hátralékban.

Legrégibbi tartozóinknak e számunkkal, sajnálattal, beszüntettük folyóiratunk
küldését. A jövőben minden hátralékorukkal szemben így kell eljárunk.
Ahogyan legkésőbb a következő szám megjelenéséig ki kell egyenlitenünk a
nyomdászamlát, ugyanígy olvasóinktól is el kell várunk, hogy addigra be-
fizessék a legutóbbi szám árát. Főt és pénzt akaritanak meg a Lelkipásztor
javára, akik hosszabb időre szólnak előre beküldik egyösszegben az előfizetési
díjat, de olvasóink anyagi helyzetére való tekintettel elfogadjuk a számon-
kénti díjbeküldés is, viszont ennek pontosan kell megtörténnie. Olvasóink
nagy többsége tudatában van annak, hogy a Lelkipásztor megjelenése, milyen
egyházi lehetőséget jelent s az ennek arányához mérten csekély anyagi kö-
telezettséget készséggel teljesíti.

IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Vízkereszt után 2. vasárnap

Alapige: Róm. 12, 6—16. (Oltári ige: János 2, 1—11.)

AZ ÍRÁSMAGYARÁZAT SEGÍTSÉGE

Mai írásmagyarázók a fejezetet következőképp tagolják: 1. 1—2 v. Alapvető tanítás a keresztyén erkölcs dolgában. 2. 3—8. v. A tagok különböző szolgálata a gyülekezet testében. 3. 9—21. v. A keresztyén ember életének főbb vonásai, kiváltkép a szeretet.

A Vízkereszt utáni 2. és 3. vasárnap Római levélbeli perikopái keresztbe metszik ezeket az egységeket s így nem kis nehézséget okozhatnak az igehirdetőnek. Különösen is a 2. vasárnap epistolája, Róm. 12, 6—16., melynek első három verse (6—8. v.) az egyik egység utolsó verseit foglalja magában, a többi pedig (9—16. v.) egy másik egység első, bár nagyobbik felét. E két részhez érdemes külön-külön keresni az írásmagyarázat segítségét.

6—8. versekhez.

Az új élet, a kegyelmi ajándékok is kísértéssé lehetnek: rajongásnak, fennhéjzásnak kísértésévé. Ez ellen két gondolatot érvényesít az apostol. Először is: a hitnek is megvan a maga mértéke. Vannak hitben gyengék és erősek. Nos, *hitének mértékét senki se becsülje túl!* Másodsor: senki sem bírja a teljes mértéket, ezért a tagoknak ki kell egészíteniök egymást a gyülekezet testében. Isten lelki ajándékai nemcsak a hit ereje tekintetében különbözök, de *különböző fajtájúak is.* Ki-ki a magáéval szolgáljon!

Persze itt még csak „szolgálatokról“ és nem „hivatalokról“ van szó. A gyülekezet egysége a Krisztusban van, különbözősége az ajándékok és szolgálatok különbözőségében. Pál nem túri az összevisszaságot, melyet egyesek túlzott önbecsése okoz, de nem veheljük utasításait sablon módjára sem. Nem egyházi szabályzatot ad. Nincs szándékában teljes felsorolást adni, csak példákat hoz: próféta, szegénygondozás, tanítás. Az intés, adakozás, irgalmasság nyilván minden gyülekezeti tagra háruló kötelesség, nem pedig valamiféle „tisztsg“. Mindössze ez a szabály a fontos: amit cselekszel, a dolognak megfelelően cselekedd, ne felületesen, ne játékosan, hanem szent tárgyilagossággal.

(E. Brunner Római levél magyarázatából.)

9—16. versekhez.

A keresztyén embernek a közösségi életben való magatartását festi meg itt az apostol. Főképp a szeretetről szól, bár egyéb is szóba kerül (12. v.)

Sők szeretet hamis, a barátság álarcában jár, de valójában önzést takar. A keresztyén ember ne tűrje meg ezt a hasadást önmagában. Fenyegeti a szeretetet egy másik veszély is: *az erkölcsi ernyedtség.* Az igazi szeretet gyűlöli a gonoszt s egy percre sem árulhatja el a jót. Küzd a szeretetnek bűnei ellen is. További vonásai az igazi testvéri szeretetnek: szívélyes, ügyel a tiszteletre, tevékeny, részt vesz a mások nyomorúságában, alázatás.

(P. Althaus Római levél magyarázatából.)

Semminek sem kell olyan tisztának lenni a képmutatástól, mint a szeretetnek; mégis semmi sincs annyira képmutatással beszennyezve, mint a szeretet. Semmi sem ellenkezik annyira a képmutatással, mint a szeretet és semminek sem kell annyi képmutatást tŰrni, mint a szeretetnek. Minden

szóval

mázzal van bekenve. A képmutató szeretetnek két fajtája van. 1. Látszatra szemfényvesztő szeretet, belülről gyűlölség. Némelyek tudatosan szeretnek így, mások nem is sejtik, hogy hamis a szeretetük. Akkor derül ki ez, amikor baj zúdul arra, akit szerettek s szeretetük megszűnik. Senkisémet az ilyen képmutatástól. 2. Az a fajta szeretet, amely a jogos ellenszenvet nem juttatja kifejezésre. Némelyek látják ugyan mások hibáját, de nem feddik, holott megtehetnék; vagy egyenest a hibákat dicsőítik.

(Luther Római levél magyarázatából.)

Feldolgozta: Scholz László

A PRÉDIKÁCIÓ FONALA

Irgalomból fakadó élet

Gyakorlati életmegújulás — ez csendül ki igénknek minden sorából. Nagyon sok keresztyénnek legizgalmasabb kérdése ez: Hogyan lehet mindez *gyakorlattá, életté* a számomra? S óvárogva dobban meg a szíve az új élet emlegetésére, s csüggedten legyint, amikor a sok imperatívusz hallja; legyenek, legyenek... (Hemzseg az imperatívusz ebben az igeszakaszban). Szeretnék ilyen lenni, akarnék ilyen lenni, de énrajtam nem segít, ha imperatívuszokat vagdosnak hozzám. Nem képesít engem pl. a képmutatás nélkül való szeretetre az, hogy hallok a parancsot: Szereteted képmutatás nélkül való legyen! Legfeljebb kétségbe ejt: én csak képmutató tudok lenni! Nem tudom szívből áldani azokat, akik kergetnek, hiába hallok a parancsot, legfeljebb elszomorodom: teljesen tehetetlen vagyok szívem megbocsátani nem tudó indulatával szemben! — Bizony, ha Istennek ezeken a parancsokon kívül nem volna más mondanivalója számunkra, csak így kiálthatnánk fel: „Óh én nyomorult ember! Kicsoda szabadít meg engem e halálnak testéből?”

De van Istennek más mondanivalója is, s az a kulcsa az új életnek, a gyakorlati életmegújulásnak is. Ott áll ez a drága üzenet ennek a szakasznak is az élén, csak hogy a mult vasárnap hangzott el, de ettől nem lehet elszakítani a mai igeszakaszt: „Az Isten irgalmasságáért” inlelek (vagy kérek) titeket... Mit jelent ez? Azt, hogy van még számodra is bocsánat, te tehetetlen, vergődő szív! *Nem muszáj* vétkezned, mert Jézus Krisztusban meg vannak bocsátva a te bűneid.

Isten irgalmas, s ez lehetőséget nyújt arra, hogy

1. *Megtaláld a helyedet Krisztus testében, az egyházban.* Ha csak parancsod volna, tehetetlen tag volnál, de kegyelemből van ajándékos, s nem lehetsz zavarban afelől, hogy mit kell csinálnod, hol a helyed. Boldog elégedettséggel ragadod meg azt az alkalmat, amire kegyelmi ajándékos utasít. Nem kacsintgatsz más ajándékosra, nem elégedetlenkedel a magadéval, mert tudod: kegyelemből van. S neked elég az Ó kegyelme. Nem szédít meg más ajándékosnak imponáló és tetszelős volta, neked kegyelmed van, s hálásan ragadod meg azt az útát, amelyre téged ez a kegyelem indít (6—8. v.).

2. Isten irgalmasságáért *rendeződhetnek a felebaráti-tesztvéri kapcsolatok is.* Hogyne rendeződnének, mikor Istennel az Ó bocsánata által rendezett a viszonyod! Ez ad lehetőséget neked arra, hogy Isten gyermekeként viszonyuljok testvéreimhez — felebarátaimhoz (9—10, 13—16. v.).

3. Isten irgalmas: *ez a rugója belső életújulásomnak.* Igyekeztem, buzgósgom, szolgálatom, reménységem, örömöm, türesem, állhatatosságom — mind ebből a forrásból kapja erejét. Meg lehet élni a bocsánatból! (11—12. v.)

Lupták Gyula

Vízkereszt után 3. vasárnap

Alapige: Róm. 12,17—21. (Oltári ige: Máté 8, 1—13.)

AZ ÍRÁSMAGYARÁZAT SEGÍTSÉGE

Pál itt arról kezd beszélni; mikép viselkedjük a keresztyén ember nem-keresztyén környezete iránt. Megtorlás helyett gondoljon arra, ami minden ember szemében, még a pogányokéban is nemes. Ilyen a *békességre való készség* a lehetőség határáig. Ha viszálykodásokra kerül a sor, ne a keresztyén felet terhelje ez a vétek. Sőt, éppen, ha ellenségeskedés támadt, akkor is őrizze meg a keresztyén ember a békességre való akaratát, hiszen szabadsága van a bosszú természetes ösztönétől. Mert ott is, ahol a keresztyéneknek igazuk van másokkal szemben, *velük együtt vétékben* találhatunk — Isten előtt! Ezért legyenek türelmesek, sőt legyenek jót az ellenséggel.

Vajjon nem triumfál így akadálytalanul a gonoszság? Nem. Minden gonosz Isten haragjának az ítélete alá esik, Isten fog megfizetni érte. A bosszúról való lemondásunk csak látszólagos gyengeség jele, valójában hatalmas erő. Jóságot tapasztalni attól, akit ellenségnek tekintünk, olyannyira elviselhetetlen, mint parázs a fejünkön. Ezt tapasztalva, ellenséges magunktartását fel kell adnunk. Az ilyen jóság fájdalmasan megszegyenít és győzedelmeskedik a dacon.

(P. Althaus Római levél magyarázatából.)

Kifogásolták: különös szeretet az, amely eleven szentet gyűjt más fejére. Ez a hasonlat azt fejezi ki, hogy ilyen önzetlen szeretet sokkal eredményesebben és előbb kényszeríti a másik embert, hogy feladja a maga álláspontját és a gonosztól a jóhoz térjen, mint a bosszúállásnak bármilyen erőfeszítése.

(J. Lohmann Római levél magyarázatából.)

Az a jótétemény, amit barát iránt mutatunk, nem „eleven szén”. A barát ugyanis másként veszi a jótéteményt, mint az ellenség. A barát elvárja a jótéteményt és nem csodálkozik a jötevő kedvességén. Az ellenségnél másként áll a dolog. Éppen, mert magát méltatlannak tartja, a jötevő jótéteménye által mindenestül a jötevőhöz ragadtatik oda. Így adta oda Isten az ő megszűlött Fiát ellenségeiért, hogy a mi forró szeretetünket felszítsa az önmagunk ellen való gyűlölettel egyetemben.

Akiket Isten megtért, jóságának intésével téríti meg azokat. Csak ilyen módon lehet is az embert igazában megtéríteni — szeretet és jóság megmutatásával. Aki fenyegetésekkel és ijesztegetésekkel térítetik, sohasem fog igazán megtérni, ha a megtérésnek ennél a külsőséges formájánál marad meg. Mert a félelem gyűlöletet ébreszt a térítő iránt! Ahol azonban szeretet által térítenek, ott az ember önmaga ellen fordul, jobban haragszik magára, mint bárki más haragudhatnék rá.

Az a győztes, aki a másikat átformálja, magához hasonlóvá teszi, míg ő maga változatlan marad. Sajnos, az embereknél az számít győztesnek, akie az utolsó szó, az utolsó ütés, holott az a gonoszabb, aki az utolsó csapást mér; az ilyennél ugyanis megmarad az a gonosz, aminek a másik már véget vetett.

(Luther Római levél magyarázatából.)

Feldolgozta: Scholz László.

A PRÉDIKÁCIÓ FONALA

Harmadszor prédikálunk egymás után a Róm. 12-ről. Közben nem szabad elfelejtenünk, hogy az alapige mindig az első vershez kapcsolódik, belső tartalma szerint pedig az első 8 fejezetre épül. Mert Isten irgalmasságát meg-

nyertük, mert szabad az Isten irgalmasságában hinnünk, mert az Isten irgalmassága tart meg minket, azért lehet arról szó, hogy élő, szent és Istennek kedves áldozattal áldozunk. Ha ettől az alaptól eltekintünk, textusunk kívánságai, figyelmeztetései, intései levegőben lógó követelmények lesznek, amelyek egyszerűen érthetetlenek az életharcban álló ember számára. Mivel a Krisztus népe új életet nyert az Isten irgalmasságából, hozhat új áldozatot: a szív áldozatát. Az apostol intései a szív áldozatainak meghozatalára intenek. S ha komolyan meggondoljuk intéseit, láthatjuk, hogy azok: áldozatok! A régi gyülekezet holt áldozatai mellett, az új gyülekezet élő áldozatai.

Bevetelésben tehát rá kell mutatnunk arra, hogy mi karácsony felől érkezzünk ehhez az ígéhez. Ott lett nyilvánvalóvá az Isten büntörlő kegyelme. Mi ebből a kegyelemből élünk és ez a kegyelem motiválja letteinket, Gerhard Pál fiának végrendeletében ezt mondja: Tégy akkor is jót az emberekkel, ha nem tudják is azt meghálálni. Amit emberek meghálálni nem tudnak, azt az ég és föld teremője régen meghálálta azzal, hogy megteremtett, szent Fiát érted áldozatul adta, téged a szent keresztségben gyermekévé tett és örökösének elismert. Csak ha ebben a hitben élek, hallgathatom komolyan az apostol intéseit, mert az az elika, amely ezekben az intésekben rejlik, a kegyelem és nem törvény gyümölcse. Csak a világosság fiai — már pedig azok vagyunk a Szentlélek által — cselekedhetnek úgy, ahogyan az apostol szerint cselekedniök kell.

Mit vár tőlünk keresztyén életfolytatásként a felolvasott ígék szerint Az, aki nagy irgalmasságot cselekedett velünk?

1. Senkinek gonosszal a gonoszért ne fizessünk! Az új élet gyermekei üljenek le a „hegyi beszédet“ tartó Mester lábaihoz és Tőle tanulják meg odafordítani orcájukat a bántalmazók felé. A legnagyobb önmegtagadást, a legnagyobb áldozatot kívánja tőlünk ez az íge, mert „szemet szemért...“ törvénye az ereinkben él! Aki ezt letagadja, az az igazság ellen vétkezik! Nem az a kérdés, hogy lehet-e társadalmat felépíteni ezen az új törvényen, hanem az a lényeges, hogy ott, ahol Isten irgalmassága valakinek a szívében nyilvánvalóvá lesz, ott lehet, hogy valaki kenyérral dobja vissza azt, amit köben kapott!

2. Nekünk keresztyéneknek nemcsak Isten felé, de az emberek felé fordított orcánk is van! A világ ezen utóbbin' ítéli meg keresztyénségünk komolyságát. Ezért kell a tisztességre gondolnunk, amelyet a társadalom ítélete jelent számunkra! Igenis, nekünk kérdésünk kell, hogy legyen a környező világ vélekedése és egyet el kell érnünk: ha nem hisznek is nekünk és nem hajlandók velünk egy szentélybe járni, azt kell mondaniok: tisztességes emberek a keresztyének! Ez pedig igen nagy dolog lenne! V. ö. Fil. 4, 8. A békeség keresése is ide tartozik. Zs. 12, 14.

3. Bosszút ne álljatok! Aki a kegyelem trónusától jött ki (v. ö. Máté 18, 23 és kk.), nem ütheti haragtól és bosszútól eltorzult arccal felebarátját, akivel egy „nívó“ áll az adósságot elégedő király színe előtt! Isten helyébe nem ülhetünk!

4. A gonoszt jóval győzd meg! Pozitív magatartást jelent a felebarát részéről ért minden sérelemmel szemben. A gonosz ember fejére gyűjtött eleven szén őt égeti majd és megtérítheti!... *nincs*

Ha ezeket az intéseket jól meggondoljuk csak bűnbánaf telepedhet rá a szívünkre. Nyenyire távol vagyunk mi ettől az élettől. Vagyunk mi olyan őszinték, mint Bismark, aki bevallotta: „Ha az ellenségem éhezik, enni adni még csak tudnék neki, de szeretni nem volnék képes“? Közeledjünk a keresztéhez, Isten irgalmasságához és életünkben több lesz az új élet „erényeiből“!

Vízkereszt után 4. vasárnap

Alapige: Róm. 13, 8—10. (Oltári igé: Máté 8, 23—27.)

AZ ÍRASMAGYARÁZAT SEGÍTSÉGE

Az előzőekben Pál apostol az állam és tisztviselői iránt való tartozások teljesítéséről szolt. Most áttér általában az ember és ember közt meglévő kötelezettségekre. Elsősorban *jogi kötelezettségekre gondol*. A keresztlyén ember nem veszi csekélybe ezeket. A szeretet ugyan túlmegy a jogon, de nem megy el mellette.

Pompás fordulattal tér vissza a szeretetre. Jogi kötelezettségeket teljesíteni lehet, de a *szeretet tartozását soha nem lehet leróni*. Örök adósságunk. Nemcsak a szeretetünk tökéletlensége miatt; mennél többet szeretünk, annál inkább felismerjük, hogy még mennyivel tartozunk; de azért is leróhatatlan tartozásunk a szeretet, mert az igazi szeretet kimeríthetetlenül szeretni akar!

Szeretlepre azért ínt az apostol, mert a *szeretet a törvényt betölti*. A szeretet parancsolatában minden parancsolat befoglalatik. Az egyes parancsolatok azt akarják megakadályozni, hogy a felebarátnak kárt tegyünk. A szeretetről azonban távollál az ilyen rosszkarat. Aki tehát szerel, a parancsolatokat betöltötte.

(P. Althaus Római levél magyarázatából.)

„Senkinek semmivel ne tartozzatok, hanem csak azzal, hogy egymást szeressétek“ — ez annyit tesz: *tegyétek magatokat szabaddá* mindentől, csak a szeretettől nem, mert ennek még kell maradnia; ehhez inkább mindjobban ragaszkodjatok.

„*Szeresd felebarátodat, mint magadat*“. Az ember fonákul szereti önmagát; csak önmagát szereli. Ezt a fonákságot nem lehet másként helyreigazítani, csak úgy, ha az ember a maga helyébe a felebarátot teszi. — Lehetne úgy is érteni ezt a mondást, hogy mindkettőt parancsolja: szeressük a felebarátot is, s magunkat is. De helyesebb úgy érteni, hogy csak a felebarát szeretetét parancsolja — az önmagunk iránt való szeretet mintájára. — „*Mint magadat*“: ez a szó kizár minden képmutató szeretetet. Aki a felebarátot gazdagon, becsületben, tanultságában, hatalomban szereli, de nem szereli éppen így szegényen, alacsonyságban, tanulatlanságban, ellenséges magatartásában — képmutatón szeret csupán. Nem őt magát szereli, hanem csak azt, amije néki van. Hogyan szereti azonban az ember önmagát? *Önmagát* az ember akkor is szereli, ha szegény, ha ostoba, ha tökéletesen nulla! — Senkisé kívánja, hogy őt meglopják, megöljék, házasságába betörjenek, megrágalmazzák. Nos ha ugyanezt nem kívánjuk a felebarátnak, máris vétkezünk a szeretet parancsolata ellen.

(Luther Római levél magyarázatából.)

Feldolgozta Scholz László.

A PRÉDIKÁCIÓ FONALA

1. Akartad-e már betölteni valaha a törvényt? Úgy, ahogyan egyes parancsolataiban eléd állította Isten. Akkor bizonyosan rájöhetél, hogy szíved nem annak betöltését kívánja, hanem annak megszegését. Talán kiegyensúlyozott, jó életkörülmények alkalmasak arra, hogy meglévessenek, mert jámbor, látszólagos, sekélyes törvénybetöltés mögött megbújhatott az igazi törvénszegő éned. De, amikor az életkörülményeid nehezdednek s baj, vagy szenvedés következik reád, akkor előbujik az Isten ellen zúgolódó, az írgy, gyűlölködő, összeférhetetlen, parázna, hazug, stb.

2. Miért van bennünk ez a gonosz indulat? Szeretnénk ráfogni a körülményekre. Pedig azok nem okai, csak kiváltják azt, ami úgys bennünk van,

és csak alkalom kell ahhoz, hogy kitörjön belőlünk elemi erővel. Hiányzik a szeretet a szívünkéből, a szeretet helyén önzés van. Irgalmas, adni tudó, másokat elhordozó és megbocsátó szeretet helyén (lehet visszauladni az előző vasárnapok Róm. 12, 6—21 alapján tartott igehirdeléseire) mindent másoktól váró, önző sóvárgás lakik bennünk természetes rokonszenvével (ú. n. szeretetével) vagy ellenszenvével, aszerint, hogy várhatunk a másik embertől valamit, nekünk hasznosat (előmenetelt, anyagiakat, dicséretet, hódolatot, elismerést, stb.), vagy nem.

3. Nem egyes parancsolatokkal van nekünk bajunk, hanem a megromlott természetünkkel. A vadkörtefának nem a gyümölcse rossz, hanem a természete. Ha a beoltatása következtében megváltozik a természete, a gyümölcse magától mássá lesz. Hiába hangzik felénk a törvény szava, tedd ezt, ne tedd azt: a természetünk mást gyümölcsöz. Más természetre, más indulatra: szeretetre van szükségünk Isten iránt és emberek iránt. Ennek valami halvány visszatükröződése, hogy akiket természetes emberi rokonszenvvel szeretünk, amíg kedvesek nekünk, nem teszünk velük szemben a mi beállásunk szerint rosszat, ha ugyanakkor mások felé tudatosan gyalázatos is a magaviseletünk. A valódi szeretet igazán „nem illeti gonosszal a felebarátot.”

4. Hol teszünk szert ilyen szeretetre? Ez a szeretet Isten indulata (I. Ján. 4, 16.) és ahol emberekben megvan, Istentől való (I. Ján. 4, 6.). A szó közhasználatra értelmében nem megszerezhető, de kapható, Isten szívessen adja. Talán látható is olyan embert, akinek a szeretettel teljes, mindig adni tudó, irgalmas, szelíd természetén elámulatl és megkívántad. Ennek a szeretetnek Jézus a titka. Krisztus érettségünk való halálát, hozzánk való szeretetét a Szentlélek által nagyon drágává teszi a bűnös ember számára és ezért „kitölti az ő szeretetét” a szívünkbe. Megtölti szívünket szeretetével, s a csordultig Isten szeretetével megtelt szívből ez a szeretet árad mások felé tovább (Róm. 5, 5—8. és Máté 12, 34 b.).

5. A törvény betöltése betölthetetlen parancs annak a számára, aki ezt a szeretetet Jézus Krisztusban meg nem kapta. Akinek a szívébe kitöltették ez a szeretet, annak a számára evangélium: lehet szeretned Istent, mert Ő előbb szeretett és lehet szeretned a felebarátot, aki olyan nagyon rászorult arra, hogy szeressék irgalmas isteni szeretettel.

Tekus Ottó

Hetvened vasárnap

Alapige: I. Kor. 9, 24—10, 5. (Oltári ige: Máté 20, 1—16.)

AZ ÍRASMAGYARÁZAT SEGÍTSÉGE

A 8—10 fejezetek a bálványáldozati hús megevéésének problémájával foglalkoznak. A középső 9. fejezet egy kissé meglepő. Mintha más tárgyra lérne. Arról szól e fejezetben Pál apostol, hogy minő apostoli jogai volnának neki, melyekről ő lemondott. Mégsem idegen test ez a nagyobb összefüggésben. Megvan a 9. fejezet kapcsolata 8, 13-mal; amiképpen az apostol szabadsága ellenére pusztán a szeretet kedvéért kész a húsevésről mindenestül lemondani, éppígy valóban lemondott jogos apostoli igényeiről és nélkülözést vállalt magára. Az apostol tehát bizonygatja, mennyire egyöntetű, mennyire összhangban van az ő személyes magatartása azzal a követeléssel, melyet a bálványáldozati hús dolgában a korinthusiakhoz intéz. Saját cselekvését állítja példának, mint 4, 16-ban is.

Ezt a közbeiktatott 9. fejezetet a *versenyfutás* képével fejezi be. Ezt a hasonlatot használta az antik morálfilozófia is azzal a csúcsponttal, hogy a versenyzők közül csak egy lehet a győztes. Pálnál is megcsendül ez, de

csak mint mellékgondolat, mellyel mindössze ezt akarja mondani: annál inkább meg kell feszítenetek erőteket, hogy a célt elérjétek! Csak ezután tűnik elő Pálnál a tulajdonképpeni hasonlítási pont: ha az ember a versenyfutásban győztes kíván lenni, éljen tökéletes *önmegtartóztatásban*, önfegyelmzésben. Az aréna homokján küzdő pogány versenyző önfegyelme és a keresztyén ember küzdelme közt nagy különbség van a cél tekintetében: ezé örökkévaló, amazé múlandó. „A romolhatatlan koszorú” az örökélet képe.

A képanyagot nagy szabadsággal használja az apostol itt is, miként másutt is. Egy újabb hasonlítási pontra ugrik át: példa vagyok számotokra abban, hogy *célja felől biztos futó* vagyok! — Ismét egy másik képre ugrik át, az ökölvívóéra. Amint az *ökölvívó* jólirányzott csapásokat mér ellenfelére, úgy fegyelmezi, gyűri le az apostol is tulajdon testét. Ez a szigorúság önmaga iránt avégett szükséges, hogy prédikálása őszinte és hatásos maradjon; ne támadjon rontó ellentét prédikálása és viselkedése között.

A 10. fejezetben még egyszer rátér a bálványáldozati hús evésének kérdésére. Rabbínisztikus szokás szerint ótestamentumi írásbizonyítással igazolja intését: kerüljétek a bálványimádást (14. v.). Már a *pusztában vándorló atyák* kaptak „szentségeket”, lelki ajándékokat, de engedetlenségük miatt nem használt ez nekik. A korinthusi gnosztikusoknak szől ebből az intés: a lelki adományok, az ismeret, a szabadság, a hitben való teljesség nem mágikus eszközök, nem mentenek fel az engedelmesség és az ítélet alól. A bűnbocsánat nem felhatalmazás a bűnre, hanem magában hordozza az intést: többé ne vétkezzél!

(H. D. Wendland I. Kor. levél. magyarázatából.)

Feldolgozta: Scholz László

A PRÉDIKÁCIÓ FONALA,

A vasárnap evangéliumi igéje (Mt. 20, 1—16) nyomatékosan hangsúlyozza, hogy mind a hívás az Isten országába, mind pedig a hívásra munkába állók bére tiszta kegyelem. Epistolánk viszont félreértések elkerülése érdekében rámutat arra, hogy a kegyelem nem menti fel az embert annak szükségessége alól, hogy éppen a kegyelem erejével éber figyelemmel és önmegtagadással céltudatosan törjön az üdvösség felé. Az alapigének ez a mondanivalója megfelel az apostol másutt található figyelmeztetésének: „Félelemmel és rettegéssel vigyétek végehez a ti idvességetek!” (Pál. 2. 12.)

1. A keresztyén embernek az üdvösségért folytatandó küzdelmét az apostol az isthmosi versenyek két ágának, a versenyfutásnak és az ökölvívásnak a képével teszi szemléletessé. Mindkét küzdelem győzelmi koszorúért folyik. De a koszorúk között óriási a különbség: a versenyek jutalma romlandó, a keresztyén élet koszorúja romolhatatlan (v. ö. 1. Pét. 1, 3—4-gyel). Az előbbi földi dicsőséget, emberek részéről való megbecsülést jelent, az utóbbi mennyei dicsőséget, Isten szeretetét hozza mind az örökkévalóságig.

A kétféle küzdelem között más párhuzam is vonható. A versenyekben csak a legnagyobb erőmegfeszítés és önmegtagadás hozhat győzelmet. Minden fajtájuk „tréninget”, állandó gyakorlást követel meg előzően hosszú hónapokon keresztül, magán a versenyen pedig a futóknak nem szabad bizonytalanodniok, hanem minden figyelmüket a célra kell összpontosítaniok, az ökölvívóknak pedig kíméletlenül az ellenségre kell támadniok és nem szabad üres levegőt vagdosniok. A versenyzőknek ez a magatartása példázza a keresztyén ember magatartását, amelyet az apostol is követ, mikor megsanyargatja a testét és szolgává teszi, azaz rálamad a testében megbújt ömberre és kíméletlenül igyekszik azt letépni. Ez a céltudatos küzdelem az üdvösség érdekében elkerülhetetlen. Nélküle még az apostolt sem menthelné meg tiszte, az evan-

gélium hírnökeként való buzgólkodása attól, hogy a győzelmi koszorúra, az üdvösségre méltatlanná válják.

Röviden összefoglalva tehát az üdvösségre céludatosan törés vonásait: sohasem téveszti szem elől a célt, többre becsüli ezt minden földi jónál és elérhető jutalomnál és ezért nem sajnál érte sem önmegtágadást, sem önsanyargatást.

2. És a „kegyelmi eszközök“? Nem kell-e rájuk való hivatkozással feleslegesnek, talán éppenséggel veszélyesnek is bélyegezni mindenféle emberi erőlködést? Ugy látszik, a korinthusi gyülekezetben akadtak, akik a keresztiség és az úrvacsora birtokában eleve az üdvösségnek is birtokában tudták magukat és ezért az üdvösség érdekében gyakorlandó önfegyelmzésről, önmegtágadásról nem akartak tudni. Ezeknek figyelmébe ajánlja az apostol az atyák történetét. És tanulságuk szolgálhat ez a történet minden időben azoknak, akik a kegyelemre való hivatkozással mentik kényelmi párnán nyugvásukat és az önmegtágadástól írtózásukat, ömberük gondatlan dédelgetését. Izrael lépe is élvezte a pusztában a keresztiségnek és az úrvacsorának valamilyen előképét. És mivel Isten az itt megnyilatkozó megmentő és életbentartó kegyelmét minden időben Krisztus megváltó művére való tekintettel gyakorolja, el lehet mondani, hogy már az atyák is Krisztus áldását élvezték. Mégis többségük áldozatul esett az Isten haragjának, mert engedetlenségükkel, bálványozásukkal, a testi kívánságok szolgálatával tanúsították, hogy nekik Isten és az ő kegyelme nem ér meg önmegtágadást. Legyen ez figyelmeztetés a kegyelemmel visszaélők számára!

Mindaz nem a kegyelmet kisebbiti. A kegyelem ajándéka nélkül nincs küzdelem. De a kegyelem azért adatik, hogy erejével éljen és mindenben magatartató éberséggel rajta legyen az ember, hogy a győzelmi koszorúra valamilyen módon méltatlanná ne legyen!

Budaker Oszkár

Hatvanad vasárnap

Alapige: II. Kor. 11, 19—12, 9. (Oltári ige: Luk. 8, 4—15).

AZ IRÁSMAGYARÁZAT SEGÍTSÉGE

* 11, 16—33 verseiben Pál apostol a bolond szerepére vállalkozik: *bolond összehasonlítást tesz önmaga és a „hamis apostolok“ között* (13 v.) A gyülekezet viselkedése bátorítja fel erre a bolondságra. A korinthusiak nem állanak ellene ezeknek a hamis apostoloknak, pedig elég gyalázatosan viselkednek közöttük, valósággal leigázzák őket. A gyülekezet szegényét Pál a maga szegényének is tudja: „mi“ mutatkozunk így erőtlenneknek (21/a v.), Igy azonban nem volna szabad gyengének lenni.

21/b-vel megkezdí az összehasonlítást maga és ellenfelei közt. Kényserből teszi (12, 11.) Az ellenfelek dicsekvésének módszerét veszi át, de hamarosan ki is esik ebből a felvett szerepből. A büszke zsidó titulusokat ő is magáénak mondhatja. A „Krisztus szolgája“ elnevezésre is éppúgy igényt tarthat, mint amazok, sőt még inkább. S itt következik a Krisztusért való szenvedéseinek lélegzetelállító felsorolása. Neki ezt (!) jelenti a Krisztus-szolgasága, éppen ellenkezőjét, mint dicsekvő ellenfeleinek. Kiesik tehát a bolond dicsekvés szerepéből, *csak a „gyengeségeivel“ tud ő dicsekedni*. Ez az ellenfelek számára, jól tudja, éppen nem dicsekvés. Az apostol ezzel megállapítja a jogos és hamis dicsekvés normáját is.

A 12. fejezet elején az apostol folytatja a „dicsekvését“. Kifejezetten 11, 30 verséhez kapcsolódik. Megállapítja, hogy a dicsekvés elkerülhetetlen (12, 1 versének helyes fordítása: dicsekedni szükséges, bár nem alkalmas,

nem hasznos az építésre). Most megint pozitíve veszi fel a dicsekvést, tehát nem a gyengeségeivel dicsekszik, hanem „látomásokkal és kingyilatkoztatásokkal“. Ellenfelei azt híresztelték Korinthusban, hogy az igazi apostolt rendkívül vizionárius élmények jellemzik, ez pedig Pálnál hiányzik; nekik mellette talán voltak efféle látomásaik. Az apostol így megint kényszerből hozok egyik elő látomásainak „dicsekvésével“. Nem sorolja fel látomásait, csak egyet ragad ki, egy emlékeztetést, jelentőset. De ezt is nagy tartózkodással teszi. 14 évig hallgatott róla. Extatikus élmény volt. Elragadtatásában tesztét nem is érezte, de nem tud bizonyosat mondani afelől, hogy elragadtatása ideje alatt valóban kiképett-e testéből, vagy sem, ezt csak Isten tudja. A harmadik ég a legfelsőbb, Isten lakóhelye.

A 3. versből ugyanezt az élményt írja le más szavakkal. Most jegyzi meg, hogy a vízióhoz audió is járult. De azt, amit hallott, megfelelő emberi szóval kifejezni lehetetlen, meg tilos is. Tartózkodását mutatja az is, hogy személytelenül beszél magáról: „egy ember a Krisztusban“. Nem akar lőket kovácsolni a maga dicsősége számára.

Az ellenfelei szerint való dicsekvésből így megint a maga vonalára tér vissza az 5. vers végén. Világosan különböztet a magunk számára és a másoknak való dicsekvés közt. Mások előtt csak a gyengeségeinkkel dicsekedhetünk. Ezt teszi ő is a gyülekezet előtt, különben attól félhetne, hogy a gyülekezetet megzavarná az az ellentét, mely az ő dicsekvő szavai és személyes megjelenése, szemtől szembe való látása közt megmutatkozik.

De fél attól is, hogy őt magát is megkísértené az elbizakodottság. Isten éppen ennek ellensúlyozásáról félelmetesen gondoskodott életében. Ez az a bizonyos *cölöp*, *gerenda* (Schlatter szerint szinonim a kereszttel), melyet teste számára kapott Istentől. Nem tövisről van tehát szó, A gondolat a következő: az apostol teste mintegy cölöphöz van kötözve, úgyhogy nem moccanhat és nem viheti őt az elbizakodottság kísértésébe. Inkább lelki, mint testi fájdalomra gondolhatunk, ha a kép mögötti valóságot tudakoljuk. Mindenesetre sántáni háttere van. Nem maga a sántán, de egy küldöttje, követe végzi ezt a gyótrést, mintha csak ütésekkel sújtaná arcon. Ismételten elébe idézi régi vétkeit. De lehetséges azért az is, hogy Pálnak időnkint visszatérő gyótró lelki szorongásai voltak, melyek missziói szolgálatában hátráltatták. Könyörgésére se vételelt el. Helyette egy igét kapott, mely új megvilágításba helyezte állapotát: biztosított számára, hogy mint eddig is, úgy továbbra is az Istennek meg nem érdemelt ajándékozó szeretete alatt áll és ez a kegyelem elégséges akkor is, ha szenvedése megmarad. Tudja, hogy gyengesége önmagában véve nem dicsekvésre való ok, sőt Krisztus kegyelme nélkül nem egyéb sántáni kísértésnél, de a kegyelem erővé és dicsőséggé teszi!

(O. Schmitz II. Kor. levél magyarázatából.)
Feldolgozta: Scholz László.

A PRÉDIKÁCIÓ FONALA

A szokatlanul hosszú alapigét bontsuk három részre: szenvedés, dicsekedés, kegyelem.

1. Pál (Krisztus szolgálója) elsorolja szenvedéseit. Sokat szenved testben. (23—27. v.) Beszél ugyan több fáradságról, több vereségről, több börtönről és gyakorta való veszedelmekről, de pontosan is számon tartja az ostorozásokat, a megkövezést, a hajótöréseket, amiből nyilvánvaló, hogy Pál ezeket a szenvedéseket Krisztus melletti bizonyágtételének tartja. Baj volna, ha a keresztyének e szent ige alapján a Krisztusért való szenvedések számontartását fontosnak vennék, hiszen Krisztus nem számolta érettségünk való szenvedéseit, ostorozásait, Pál szenved lélekben is (28—29. v.), rajta van az

összes gyülekezet gondja, a betegekért való aggodás, akár egyes emberek, akár gyülekezetek, ezek a betegek. Testben és lélekben való szenvedéseit nem magáért hordozza, hanem a gyülekezetekért, tehát Krisztus ügyéért. Kérdezzük meg a gyülekezetet, hogy mennyiben tud hordozni szenvedéseket Krisztus ügyéért.

2. Pál ezeket a szenvedéseket bizonyíthatóan semmibe vette volna, ha ember, akár testi, akár lelki szenvedéseket képes volna jajszó nélkül fogadni. A test bizony feljajdul. Az ostor, a seb, a hideg és meztelenség fáj. Pál nem dicsekszik jajszó nélkül való tűréssel, hanem gyengeségével dicsekszik. Azt állítja, hogy gyengeség által bírja el, amit saját ereje által nem bírhatna el. Ez furesán hangzik, pedig ezzel kapcsolódik az alapige az oltár előtti ígéhez, ahol Lk. 8:10. versében Krisztus Urunk azt mondja: Néktek adatott, hogy az Isten országának titkait értsétek. Isten titkai közé tartozik az is, hogy a gyengeség többlet hordoz el, mint az erő. Pál is Isten titkainak sáfáraivá lélettünk, amikor az evangélium és a szentségek titkait kaptuk. A gyülekezetet kérdezzük meg, hogy Isten titkait, a hit és a megterés csodáját és a kegyelem erejét érzé-e és találja-e az Isten ígében és a szentségekben?

3. Pálnak azonban külön titka is van. Mi tudjuk róla, hogy ő látta a feltámadottal. Ő azt, mint valóságos és megváltoztató jelenést mondja el, amely őt kiszabadította régi életéből és Krisztus foglyává tette új életében. Felolvasott szent ígékben azonban a harmadik ígig való elragadtatásról lesz vallomást, egyedül itt beszél róla, és még itt is azt mondja, hogy kimondhatatlan beszédekert hallott, amiket neki nem szabad kibeszélnie. Sok elbizakodott keresztlyén tanuljon ebből a szent ígéből, és tanulja meg, hogy sem a kijelentések sokasága, sem a kijelentések nagysága miatt nem szabad elbizakodni. Jó, ha Isten tövist ad, még ha az a tövis maga a Sáfán anyyala is, vagyis legnagyobb kísértések és próbáltatások által való gyötörtetés, hogy megint érezze az ember a maga gyengeségét. Így jutott Pál megint vissza a kegyelemhez és ez a szent íge így vezet minket is vissza a kegyelemhez. Szennvedések, dicsekedések, erőtlenségek, elbizakodottságok között meg kell ismerni az Isten titkai közül azt, hogy Isten erőtlenség által végezteti el az ő erejének munkáit a világban. Kérdezzük meg a gyülekezetet, hogy elége-e neki az egyenként való életében és az anyaszentegyházban az Isten kegyelme? Tudja-e a gyülekezet mözdíthatatlanul, hogy Isten kegyelme — mégpedig üdvözítő kegyelme — Krisztusban jelent meg minden embernek? Sőt, a kegyelem Krisztus által „lett”. (Ján. 1:17, v.) Ennek a hosszú szent ígének minden tanítása a Filippi levél 4:13-ban foglalható össze: Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít.

Kemény Lajos

Atmenőben vagyunk egy egészen más helyzetbe, és számolnunk kell azal, hogy ez az esztendő is sok ízelítőt fog hozni abból: milyen is az az új helyzet, amelyben egyháznaknak a jövőben élnie és szolgálnia kell. Aki ennek nem néz figyelmesen elébe és nem készül fel öntudatosan, hanem a „majd csak lesz valahogy” jelszavával a szívében sodródik a múlt idővel és a változó viszonyokkal, az maga is teméttelen kárát fogja látni és másoknak is súlyos károkat fog okozni. A múltban az egyházi élet hozzátartozott, ha nem is egyenként minden ember életéhez, de az általános élethez, hogy azt nélküle senki sem tudta elképzelni . . . Senki sem kérte számon az egyháztól: mivel indokolja és igazolja, hogy az életben elfoglalja azt a helyet, amelyet elfoglal. Nos, a jövőben meg fogják kérdezni tőle és a kérdésre meggyőző feleletet kell majd adnia . . . Maga az élet fogja számonkérni tőle: miben látja a maga rendeltetését és mit tesz a valóságban annak a betöltésére. (Victor János újévi cikkéből.)

PÁL ÉS A RÓMAI IMPÉRIUM

Pál apostol európai missziói munkája
1900 éves jubileumának lezárása alkalmából

Pál tudja magáról, hogy apostol. Apostolságáról elég gyakran nagyon öntudatosan is szól. Azt is vallja, hogy apostolokat Isten az utolsó időben, az eshatonban, az egyház idejében utolsókul (eshatos) állít (I. Kor. 4:9). Az apostol utolsó úgysis, hogy a bűnösök között első (I. Tim. 1:15). De első úgysis, hogy a Krisztusban adott könyörület példa gyanánt a hívőknek legelőbb benne mutatkozik meg (I. Tim. 1:16).

Ebben a különleges utolsó-első összetételben, ami az egyházban egyszerre lehef hely- és időhatározó is, az apostol látványosság, theatron (I. Kor. 4:9). Nemesak kitűnőség, hanem jellegzetes feltűnőség. Történeti különlegesség. Világeseményű érdekesség. Sőt, még ennél is több. Az apostol nemesak e földi világ látványossága, hanem a kozmoszé. Mai használatosabb tudományos kifejezéssel élve: az univerzumé. Angyaloknak és embereknek egyformán esodálatos jelenség az apostol.

Vajjon miért? Azért, mert egyedül az apostol képes egy szempont alatt nézni az egész teremtettséget. Sőt, nemesak erre a szemléltre vagy elméleti munkára képes, hanem arra is, hogy ahogyan ő nézni a világot, úgy nézni megtanítsa a világot, az embereket is. Más szavakkal ez azt jelenti, hogy az apostol teológus és misszionárius. Tanító és annak, amit tanít, saját gyakorlati tevékenységében propagálója is.

Pál apostolnál az az egy szempont, ahogyan néz mindent, a „nagy-mindent” is: a kereszt. Ezért kell róla azt mondanunk, hogy ő a kereszt teológusa és misszionáriusa. Közös, azonos és összeolvasztott teológiai-missziói programja sok helyen megtalálható. Most azonban az egyik legjellegzetesebbet említjük fel: a Fil. 2:8—11-et. Itt Jézus Krisztusnak keresztalálban való megaláztatása a felmagasztaltság mennyet, földet, földalatt valókat átölelő uraságában fejeződik ki az Atya Isten dicsőségére.

Világos, hogyha Pál ennyire a kereszt alatt néz mindent, akkor önmagát is, meg az impériumot is egyformán a kereszt megalázottságában és ragyogásában látja. A kereszt mutatja meg a bűnt és a diadalt. Az embert és az Istent. Ezért nincs neki más mondanivalója, egyedül a megfeszített-feltámadott Krisztus. Bármit mond, Róla mondja. Bámit tesz, Neki teszi. Teológiája és missziója a római impériumban a keresztre irányítja a figyelmet és a kereszt köré szervezi a gyülekezeteket.

Mindebből az következik, hogy Pálnál a római impérium nem birodalmi, hanem üdvtörténeti téma. Téma — a szó mély filológiai értelmezése szerint. A téma nem is annyira tétel, mint inkább eslekmény. Megvalósulásra váró feladat. A birodalom, amikor adott-ság, ugyanakkor küldetés is. Úgy, ahogyan van, Isten valamire ren-

deli. Pál rendeltetészerűségében veszi és éli az impériumot annak reális valóságában. Nem álmot, fatáziát, hanem munkát lát az impériumban. Isten olyan eszelekvését, amely az apostol emberi aktivitását is mozgósítja.

Abból, hogy Pál apostol teológus és misszionárius és abból, hogy az impérium rendeltetés és adottság, mostani feladatunk megoldásának lehetősége is következik. Az impérium küldetését ugyanis az apostolban a teológus, az impérium adottságait és az azzal való élest pedig az apostolban a misszionárius Pál mutatja meg. Persze azt, hogy az így felbontott téma mégis egy, megmondja az, hogy a téma két részében az oszthatatlan apostolról van szó. Mert apostoli tanítást kapunk az impériumról. És apostoli munkát látunk az impériumban. Egyfelől tehát az impérium teológiáját, másfelől pedig az impérium missziói adottságait próbáljuk meg felvázolni.

Mivel Pál apostol impérium-teológiája igaz, ezért az alkalmazás nem lehet más, mint hasznos. Ha tehát először Pál apostol tanítását foglaljuk össze az impériumról, másodszorra nem tehetünk mást, mint az impérium missziói hasznában látjuk meg a teológiai tételek alkalmazását.

1. Pál tanítása az impériumról

Pál az impériumról tisztán teológiailag gondolkozik. Nézőpontja ezért apokaliptikus. Mondanivalójának tartalma pedig eschatológiai teljességre tart igényt. Az apokaliptikus szempont megóvja Pált attól, hogy az impériumot valami Isten országához hasonló, vagy vele egyenrangú nagyságnak, esetleg örökkévalóan maradandónak fogadja el. Az eschatológiai teljesség pedig arra figyelmezteti, hogy az impérium realitásából semmit ne engedjen elsikkadni. Ne pedig azért, mert az impériumnak a történetben jelentkező bármilyen formája alkalmas arra, hogy benne az apostol és az egyház egyedül Krisztusról tudjon.

A keresztyén egyház számára ugyanis nem az impérium a döntő tényező, hanem az impériumban a Krisztusról szóló helyes tanítás. Az apostol az impérium egy meghatározott formáját azért nem tartja abszolútnak, mert bármilyen formának az abszolútága Krisztus abszolútóságát, az ő partner nélkül való egyedüli kizárólagosságát szüntetné meg.

Pál tisztán látja, hogy az impérium számára is a sola cruce az egyetlen lehetséges üdvút. Mert ha bármi más lenne, akkor Krisztus hiába halt meg. Pálnál tehát szigorúan a keresztre koncentrálnak teológiai mozgás figyelhető meg az impériumra való vonatkozásban is.

Pálnak az alkalmat arra, hogy az impériumról szóló teológiát kifejtse, az impérium realitása adta. Az impérium tele volt a görög-római, kisázsiai, egyiptomi és Tigris-Eufráteszi világnézet teóriáival és fantáziáival. A világelemek téves filozófiája uralkodott. Ezeknek a sok különbözőséget is mutató felfogásoknak az egyik közös lényege, a kozmikus sorshatalmakban való hit volt. A sorshatalmakban való hit pedig állandóan napirenden tartotta a világ felőli aggodalomba való

elsüllyedés-káros pesszimizmusát. Mert az ókori sorshatalmak és a világ-aggodalom szorosan összefartoztak.

Pál annyira komolyan vette az antik világnézet tényeit és problémáit, hogy az egészzel kapcsolatban egy átfogó történetteológiát adott leveleiben. Ez a történetteológia lényegében a sorskérdést veti fel újra és annak krisztocentrikus megoldását nyújtja.

Pál annyira komolyan vette az antik világnézet tényeit és propagasztó voltával szemben ott van a keresztyén vigasztalás: Krisztus régiebb, mint a sorshatalmak.

Krisztus arché. Ő a kezdet (Kol. 1:18). Minden teremtmény között első. Isten mindent Altala alkotott. Ő a teremtett mindenség élete. (I. Kor. 8:6). Ő az egész istenség teljessége. Nemesak az egyháznak, de az egész teremtnének a feje. A kozmos Ura. Nemesak a teremtettség egy része, mondjuk az egyház, tartozik uralma alá. Még csak nem is a föld. S különösen nem koncentráliódik hatalma az emberre, vagy az emberi együttélés tágabb, vagy szűkebb közösségeire. Krisztus működési területe és urasága az egész teremtnés. A teremtnés egésze a Regnum Christi. (Kol. 1:15. stb., 2:9. Fil. 2:10.)

Krisztus tehát a kozmosnak, a sorshatalmaknak is Ura. Isten mindent megelőzve él Krisztussal. Krisztus Istenben való prioritása döntő tényező. Ő mint első, mint kezdet, feje és betetőzése mindennek.

Hogy pedig ezt így látja Pál, annak oka a kereszt. Krisztus keresztje óriási kibővítést, univerzális expanzivitást kap Pál teológiájában. (Kol. 1:9 stb.). Krisztus keresztje annyira centruma a világnak s ezért annyira centruma Pál világnézetének és életének is, hogy a kereszt, vagy minden, vagy semmi. Krisztusnak, a kezdetnek, utolsó szava a világhoz az Ő megváltói munkája. Úgy, hogy az hogy minden Krisztusban van, azt is jelenti, hogy minden a keresztben, a *kereszt által adott váltságra nézve van.*

Ezután következik a szerző dolgozatában — elhangzott 1951. dec. 16-án a protestáns teológiai akadémiák által Pál apostol Európába érkezésének 1900 éves jubileuma alkalmából rendezett tanulmányi konferencián Budapesten — az archón, archai, kozmokratoros, exuziai, dűnameisz, thronoi, kürioi, küriotesis újszövetségi kifejezéseknek kifejtése, amelyek a földön-tüli és földi hatalmasságok összefüggését mutatják, még pedig annak jelölül; hogy Krisztus és a földi uralom között reláció áll fenn. E részletező fejtegetések után foglalja össze a szerző a lényegét. (Szerkesztő.)

A lényeg pedig az, hogy *Isten uralma és teljessége Krisztus megváltói munkájában, tehát az időben, a történetben az egész kozmost — eget és földet átölelő — renddé foglalja össze.*

Az, hogy Isten a kozmost ilyen rendezetté teszi Krisztus megváltói munkájában, hangsúlyt helyez az időre. Abban van hangsúly az időn, hogy Maga Krisztus is kezdet, arché. Krisztus uralma, a Regnum Christi, a megváltás véghezvitele időhöz kötött. Addig tart, amíg Isten titkos és még a Fiú előtt sem ismeretes idői történeti terve a váltság munkáját teljességre viszi. Mert, ha mindenképpen minden megváltásban a világ teljességre jut, Krisztus mindent átad az Atyának és akkor Isten lesz minden mindenkben.

A megváltás időhöz kötöttségéből következik, hogy ez az idői kötöttség a Regnum Christi területének, a kozmosznak is élethatárt szab. Mivel pedig az impérium a kozmoshoz tartozik, ezért az impérium a megváltásra szorulás rendeltetésével szintén időhöz kötött. Az egész világ sóvárgás alá rekesztetett s maga az impérium is nyög, várva az Isten fiainak s legfőképen az Isten Fíának újra való megjelenését.

A váltság utáni ez epezzhetetlen szomjúság miatt a kozmos hatalmai s így maga az impérium is Krisztus uralkodási területén élnek. S mivel itt élnek, hiába tűnik fel hatalmuk korlátozás nélkülinek, igazában Krisztus kereszthalála megfősztotta őket minden, Neki lényeg szerint ártó erejüktől. Krisztus minden hatalmat Magának vetett alá s a keresztben mindenkinek Ura lett. Tehát az, Aki eredetileg is volt: teremőjük, őskéjük, értelmük. (Kol. 2:15; Ef. 3:10, Ef. 1:21; Kol. 1:16, 2:10.)

Amennyire azonban világos Pál tanításából is, hogy e hatalmak legyőzöttek Isten üdvtervében és Krisztus felől nézve, minden Krisztus ügyének ártó erejük megtört, az is világos, hogy mégis ezek a hatalmak állnak, minden erkölcsi, társadalmi bűn (Ef. 6:12), minden Isten és ember ellen irányuló támadás mögött. Ezért a Regnum Christi idejében állandóan folyik Krisztus, a Krisztusban hívők és a hatalmak között. És e hárban a Krisztushoz a cselekvés szabadságában kötött hatalmoknak sok mindenre ú. n. hasznosra és károsra — van átmeneti erejük. Kivéve egyet. Ez pedig az, hogy ha bele is avatkozhatnak Isten és az ember viszonyába, s ha földi funkcióik szerint — segíthetik vagy gátolhatják — lényegében azonban nem zavarhatják meg Krisztus és a hívő, a hívő és az Isten viszonyát. (Róma 8:38.)

A hatalmak szerepe éppen azért az impérium rendjében az, hogy az egyház lejátszódo végidejében, akár tudják, akár nem, akár akarják, akár nem, előkészítik Krisztus győzelmét. E győzelem előkészítésében azonban Pál tanítása szerint a római impérium impériumi mivoltában sohasem válik a maga egészében egyházzá, vagy gyűlkezzetté. A győzelmet az impérium nem abban „munkálja”, hogy önmagát a birodalmi eszmében Isten országa letéteményesének tartja. Nem is abban, mintha Pál úgy nézne az impériumra, hogy az Isten országa egyetlen vagy legértékesebb földi képe lenne. Pálnál ugyanis nem fedezhető fel olyan politika-ellenesnek tetsző, de mégis politikainak látható elgondolás, mintha Krisztus a világ Ura, az egyetlen Kúrios az impérium urának: a kaizar-nak hasonmása lenne. Ez pedig azért nem fedezhető fel, mert Pál nem óhajtotta krisztianizálni a római birodalom császárszéméjét, — de népét igen — s a hit nála nem is a birodalmi eszme imperátor-mitoszából nőtt ki.

Az impérium ilyen (Pl. Staufernél is) kisértő elmitológizálása ellen Pál óvást emel. Éspedig azzal, hogy az impériumot a kozmossal és minden levegőbeli hatalmassággal együtt katargumanoi-nak (I. Kor. 2:6, 15:24), veszendőnek tartja. Az ember által bűnös az egész világ. Ezért elveszett. Rajta egyedül a váltság segít. A kozmos és az impérium Isten országára nézve nem abban szhéma, hogy van, hanem abban, hogy elmúlik (I. Kor. 7:29, 31). S még, ha olyan erős

is a római impérium, amilyennek Pál azt látta, hogy annak egyedül az Antikrisztus eljövetele vehet véget (II. Thess. 2:26, stb.), annál inkább veszendő. Mert az, hogy Krisztus a világ Ura, azt is jelenti, hogy Krisztus a világ vége.

Pál tehát nem látja a Regnum Christi és a római impérium szintézisét. De azt látja, hogy a kozmos, a benne lévő római impériummal együtt rászorul Krisztus megváltói munkájára. Ezt pedig az impérium, helyesebben annak népe az apostoli igehirdetésben s az annak nyomán szervezkedő gyülekezetekben és a szétszórt gyülekezetekben élő egyetlen egyházban, Krisztus földi testében veheti tudomásul.

A római impériumban tehát az igehirdetés készíti elő Krisztus győzelmét. Pálnak az impériumról szóló tanításában az igehirdetésnek rendkívül centrális jellege van. Annymra, hogy az emberi bölcsesség történetvezetésének Istenről valaha adott pozitív lehetőségét esupán egykori lehetőségnek tartja (I. Kor. 1:21, stb.). Az ember szellemtörténeti képességeinek lejártáról szól és a természeti teológia minden veszélytől a szófiától és gnóizistól egyaránt óv. S mindezek helyett az igehirdetés bolondságában és botránkozásában Isten teljesen újat teremtő hatalmára figyelmeztet. Pál éppen ezekben a gondolatokban vált a természetteológia helyett a teremtés-teológia klasszikus kifejtőjévé.

Mivel pedig Isten akarata Krisztus megváltói munkájában a kozmosban visszaállítódó rend, a rend Isten akarata az impériumban is. A Krisztusban megváltásra jutott „atyafi”, „hívők” gyülekezete és „szentek” egyháza (Pál még nem használja a keresztyén szót) ezért az impérium rendszerében a rend híve.

Az emberi bűn zűrzavarával és a kaosz összevisszaságával szemben, a római impérium emberi rendszerében Isten a rendet biztosítja. Pálnál tehát a legmagasabb teológiai szempontból következik az impérium rendszerében a rendnek való engedelmisség kötelessége (Róm. 13, Tit. 3:1, stb.).

A rendnek való engedelmisség a római impérium rendet biztosító házi szabályainak betartása. Pál főleg levelei végén nem ok nélkül ad erkölcsi intéseket a gyülekezetnek a gyülekezetek és általában az életfolytatás rendjére nézve. A Krisztusban atyafi minden lázongástól, zavartkeltéstől, annak még a kísértésétől is óvakodik.

S mindezt az apostol azért rendeli, mert Krisztus ügyéért, Krisztus testéért, az egyház rendjéért felelősséget érez. Az egyház ugyanis az egyház érdekében engedelmeskedik az impériumnak. Mert az egyház úgy mondja meg az impériumnak váltságra szaruló rendelkezését, hogy egyben az impériumot házi rendjével, államrendszerével, az adóval, vámmal, a neki kijáró tisztelettel együtt respektálja. Sőt, a felsőségért egvensen azért imádkozik, hogy esendes és békességes életünk legyen (I. Tim. 2:1, 2).

E respektálás azonban kölcsönös. Persze Pálnál e kölcsönösség jogilag még kifejezést nem nyerhetett. De a valóságban azáltal nyert, hogy a gyülekezet rendjét, tenniávalóját, életberendezését, mint ami kívül áll az állam feladatkörén, maga Pál szabja meg apostoli módon.

És ennek a megszabásában pl. az I. Kor. 6:2—3-ban az üdvvonal messzenyúló perspektíváira áll rá. Nemesak konkrét esetet vizsgálva, a szenteknek a pogány bíróság előtti perlekedését ítéli el, hanem a kozmos és az angyalhatalmak feletti ítélkezést is a szentek kezébe adja.

A mondottak alapján így áll a római impérium rendeltetés-szerűen a kereszt ragyogásában. A sorshatalmak nem ijesztőek tehát. S ha van is, éppen a kereszt gyalázata miatt, gyalázata a földi berendezkedési formáknak s a mi emberi életünknek, Isten erről a gyalázatról valami esodálatosan újat mond. A régiek elmúltak és újjá lett minden.

Az impérium realitása Pálnak azonban nemesak teológiai kifejtésre ad alkalmat, hanem az impérium realitása kínálja neki a misszió alkalmait is.

2. Pál munkája az impériumban

Az impériumról szóló páli tanítás egyenes következménye a tanítás alkalmazásainak felfedezése. Szinte úgy tűnik fel, mintha a római impérium Pál idejében a misszió haszna, a keresztyénség elterjedésének áldása végett lett volna olyan, amilyen volt.

Már Eusebius írt arról, hogy Krisztus nem véletlenül lett Augustus kortársa. Egy nagy földi monarchia megalapítása, az ú. n. földi béke-fejedelem eljövetele, a minden lázadást leverő földi imperátor működése Krisztus történeti útkészítőjeként tekinthető.

Ha az efajta formalitás-keresésekben sok veszély és eltévelyedés lehet, mégis kétségtelen, hogy Isten tervében ez így volt benne.

Lássuk tehát, milyen tényezők tették alkalmassá az impériumot arra, hogy benne Pál munkája áldásosan folyhasson. Természetes, hogy ezek az áldások, ezeknek haszna és kihasználása, Pál missziói alkalmatosságát is bizonyvítják.

I. A római birodalom Luk. 2:1 szerint okumené. Vagy ahogy a rómaiak hívták, orbis terrarum. Maga a föld kerekége. Rajta, benne lakik a genus humanum.

A római államideológia valamennyi, előtte lévő nagybirodalom metafizikáját magába olvasztotta. Egyiptom, Assir-Babilónia, a perzsák és Nagy Sándor esaternákkal, templomokkal, katonákkal, papokkal, parasztokkal, erődítményekkel, rabszolgákkal megerősített birodalmi előnyösen szoleálták a Pax Romana, a római impérium univerzalizmusának kialakulását. Ameddig a római birodalom tart területileg és illetőleg, addig van béke. A Rajna, a Duna, az Atlanti Óceán, az Eufrátes, az afrikai pusztaság azok a földrajzi határok, ahol ez a birodalom elhelyezkedik. Népeisége mintegy 100 millió. Az akkor élő emberiség egyharmada. Elhelyezkedése a mediteráni medence körüli világrészi esomópont. Az akkori legevilizáltabb és legtermékenyebb terület. Ezen a roppant geográfiai területen a birodalom ebben a korban azt az egészen új igazságot próbálta ábrázolni, hogy világrészek, nemzetek nemzetiségek, fajok, törzsek, nyelvek ellenére az emberiség egy faj.

A római birodalmat ezért a politikai egység kialakítása érdekli. Ennek komoly római program szerint az útja a világ pacifikálása.

Ehhez az úthoz az eszközt a háború és győzelem adja. Amíg a görög, ódon, mesés és poétikus nemzet voltak, akik más nemzeteket aszerint néztek, hogy görög vagy barbár, addig a rómaiak kalkuláló, reális, politikai szándékokkal dolgozó utilisztikus és energikus nemezté lettek. A népekre vonatkozó szemléleti kategóriájuk ez volt: római, vagy ellenség. A görög a barbárt művelni akarta. A római az ellenséget legyőzte. Róma orbis terrarum domina volt. Vergilius szavai erre emlékeztették: „Tu regere imperio populos, Romane, memento!” S hogy közben nagy történészük, Tacitus szerint: „Raptores orbis, quos non oriens, non occidens satiaverit”-té váltak, az messze tekintő univerzális szándékaik alkalmi velejárája volt.

Szinte magától értetődően adódott Pálnak ebben a birodalomban az a látás, hogy az ilyen oikuméné az univerzális egyház földi elhelyezkedésének lehetősége. E birodalom népei az ő számára: *ta ethné*, a pogányok. Ő pedig a pogányok apostola, akivé megtérésekor lett. Mert Pálnál a damaszkuszi megtérés órája a pogányok apostolává váló elhívás aktusa is volt (Gal. 1:16, 2:8).

S ahogy a római birodalom feladatokat ismert csupán a világban, s a felé a katona biztos lépésével ment, úgy Pál a sokalakzatú nép között a Kúrios vezetése alatti egyházért küzdött az apostol esalhatatlan öntudatával és hallatlan szolgálatával. S ebben a szolgálatban a missziót és földrajzot eléggé nem csodálható egységbe kapcsolta össze.

II. Az univerzális római birodalomban az ember legnagyobb méltósága ez a Pál által is emlegetett mondat volt: *Civis Romanus sum*. Ez az egyszerű mondat olyan nagy dolgot jelentett, hogy Cicero a következőket írja róla: „Annak deklarációja és az arra való hivatkozás, hogy római polgár vagyok, gyakran jelent segítséget és biztonságot még a barbárok között legtávolabbi vidékeken is.”

Pál missziója nehéz pillanataiban gyakran hivatkozott római polgárságára. Még apja szerezhetette meg. Hogyan? Azt legfeljebb csak találgathatjuk. Tény, hogy a zsidó Pál, aki szívesen tartotta magát Tarsusinak és zsidónak is (Csel. 21:39.), e polgárjog igen sok előnyét élvezte. A zsidók túlkapásaitól a polgárjog realitása védte meg őt a római impérium hatóságai által. A római polgárjog biztonságot és védelmet jelentett az egész birodalomban. Joga volt a helyi törvénytől a prokonzuli törvényekhez, onnan pedig a császárhoz fellebezni (Csel. 16:37; 22:25—9. stb.). Hogy milyen előnyökben részesült még Pál e római hatóságok által különböző esetekben méltányolt civitás folytán, az a Cselekedetek Könyvéből eléggé ismerős.

A római polgárjog birtoklása Pálnak alkalmat adott arra is, hogy a római birodalom hivatalos tényezőit — éppen a római állam becsülésével — az igazságszolgáltatás komoly gyakorlásában a helyes eljárásra és a körültekintő óvatosságra nevelje. Ezzel Pál a személyében az ú. n. természetes emberi jogok védelmezője volt. A törvény igazságát igyekezett megállapítani a hivatalnokok esetleges erőszakoskodása és a jogtalan hatalmi visszaélésekkel szemben. Hogy pedig

ez a természetes emberi jog mit jelentett a páli misszióban, arra illusztráció az apostol egész élete.

Ez gyakorlatilag annál nagyobb dolog, mert Pál az igazi politéimának (Fil. 3:20.), a summum bonum-nak nem római polgárságát tartotta.

III. A római impérium szellemileg a szinkretizmus, és éppen ezért az eklekticizmus kora volt. Óriási fáradozások történtek arra nézve, hogy a soknyelvű, nagy népességű, különböző kultúrájú és a civilizáltság alacsonyabb-magasabb lépcsőfokain élő népek valamiféle egységbe tömörüljenek. A történészek által „graeo-roman”-nak is nevezett *hellenizmus* mutatott valamiféle unifikációs irányzatot. Mindenesetre a görög nyelvnek mint a latin nyelv szövetségesének a nyelvi zürzavarból általánosan kialakult használata kezdte megteremteni annak a kulturális egységnek a reményességét, amiben a római impérium sokfajta rétegeződése egymásra találhatott.

Pál Tarsusban, mely szellemi életére nézve Athénnel, Alexandriával is felvehette a versenyt, annyira érintkezésbe került a szinkretista-eklektikus hellénizmussal, hogy kora szegényein és proletárjain kívül a művelteknek is szólhatta az ígét szólhatta Krisztus igazságát. Jártas volt filozófiában, gnózisban. Ismerte a költőket, a pogány kultuszokat. az emberek szellemiségét és vágyait. Tudta, hogy az emberi szellem vagy terméketlenségében, melynek a szinkretizmus jellemzője szokott lenni, a hellénizmus nyelvén megszólaló ekklézsia és abba az elhívottak összegyűjtése segít.

IV. A római impériumot nagy *nevelési enthúziazmus* hatotta át. Vándorok, csoportok, intézmények mindent és mindenütt tanítottak. Hivatalos és nemhivatalos iskolarendszerek keletkeztek és valamiféle felvilágosodás lendülete hatotta át a világot. A sok uralkodó babona elleni küzdelem persze kitermelt egy újfajta dilettantizmust, melynek alapja a megelégedésre és önmegváltásra való nevelés volt.

A különböző nevelési irányok eltérése pedig — Claudius uralma (41—54) és Néró (54—68) uralkodásának első öt éve alatt, mely időre Pál missziói munkájának dandárja esett —, a bölesnek nevezett Seneca szellemének mérséklete miatt tény volt. Pállal kapcsolatban ez leginkább Gallio viselkedéséből látszik.

A tanítási láz, a tanok meghallgatására való készség és a tanítás munkáját általánosságban kísérő türelem Pált a keresztyénség legnagyobb apostoli tanítójává tették. Persze a fentiekén kívül ezt még csak fokozta Pál határozottsága, az ismeretekben való jártassága és „tudományának öntudata.”

V. A római impérium-politika az egy birodalom földrajzi tényét lelkileg és jogilag elmélyíteni és állandósítani kívánta. A római polgárjog fokozatos kiterjesztése és a hellénizmusban adódó, nevelési lendülettel párosult unifikációs mozgalom is ezt az elmélyítést szolgálták. De mindezt még azzal is igyekeztek konkrétabbá tenni, hogy hivatalosan ápolták a római *patriotizmust*. E patriotizmus tartalmául pedig Róma mitológiákban gyökeredző isteni majesztásának imádatát szabták meg. Még pedig abban a formában, hogy ez az isteni majesztás az uralkodó császárok sorozatában testesül meg. S bár — mivel a

római komolyan tudott különböztetni a deus és homo között — a császárokat hivatalosan csak haláluk után iktatta a szenátus az istenek sorába, mégis a császár, mint Pontifex Maximus körül kialakult egy birodalmi papi hierarchia.

Ennek a Pál missziójára vonatkozó közelebbi lényege az ú. n. *neókoroi* vagy kultuszi templomörző (Csel. 19:35.) intézményéből érthető meg: A római birodalom területén vallásilag is szinkretizmus uralkodott. Ennek következtében egyes helyeken kultuszközpontok alakultak ki. A Csel. 19:35. szerint ilyen Efézus az Artemis-kultusz templomörzője vagy a Jel. 2:13-ban Pergamum, a sátán királyi székhelye.

A római birodalom e kultuszi templomörzők mintájára a provinciák központjaiban a patriotizmus vallási elmélyítésére létrehozta a császárkultusz templomörzői intézményét. A célja ennek az volt, hogy kialakítson egy ázsiai vallásos közösséget. *A to koinon tes Asias-t.* Ennek munkálására pedig kineveztek egy-egy főpapot, akit ázsiarh névvel tiszteltek meg. A provinciák lelki hatalom tekintetében ez ázsiarhák vezetése alatt állottak. A provinciális gyűléseket rendszerint az ő elnöklésük alatt tartották. A római államhatalom érdekeit annyira képviselték, hogy hatalmuk volt a provinciák nem alkalmas kormányzóinak visszahívására is.

Ez ázsiarhák közül némelyek Pál barátai voltak (Csel 19:31.). Ez azt mutatja, hogy a római államhatalom a szinkretizmus egyik tekintélyes és figyelemre méltó esetének tartotta Pált és azt, amit ő hirdetett. E megbeszülés nyilván azért szólhatott személyének, és talán annak az ügynek is, amit képviselt, mert nemesak jó állampolgár volta legmagasabb megítélés szerint, hanem a saját vonalán való hitbéli buzgósága segített szétörni azokat a nemzeti, vallási kereteket, melyeket a rómaiak is le akartak bontani. Elég itt az egyik legerősebbre, a zsidókéra és utána a görög városokéra hivatkozni.

Viszont az is látszik, hogy a császárkultusz erőszakolása Pál idejében még nem igen, vagy csak szórványosan fordulhatott elő. Az erőszakolás az aranykor és béke éveinek eltelése után kezdődött, amikor a birodalom a maga széthullását ezzel is igyekezett megelőzni. Ezt az időt Néro uralkodásának második felétől számíthatjuk.

Pál missziójának tehát a római patriotizmus korbéli türelme is használt. Sőt barátokat is adott neki anélkül azonban, hogy ez missziójában megalkuvóvá tette volna. Pál missziói zsenialitása és ügyessége olyan nagy volt, hogy egy egészen más tartalmú vallásos-világnézeti képződmény barátsága, esetleg védelme alatt szolgálta Megváltója ügyét.

VI. Nemesak az ázsiarhák letelepítése, de a római impérium kitérő útjai, élénk kereskedelme, katonai helyőrségei, a garnizonok, a provinciák, főleg a *határprovinciák* minden módon való erősítése használtak a *nagy városok* fejlődésének.

A nagyvárosok pedig nemesak megmozgatták az embereket, állami hivatalnokokat, kereskedőket, katonákat, vándortanítókat, s az

akkori munkástömegeket: a rabszolgákat, hanem régi világukból, megszokottságaikból ki is mozdították.

A rómaiak mindent elkövettek, hogy a városokat fejlesszék. Urbs libera-vá, római kolóniává tették.

Pál apostol előszeretettel kereste fel ezeket a nagyvárosokat. Főleg a provinciák metropoloszait, ahol a római kormányzók rezidenciái voltak. Európába is egy nagyvárosban lépett. Filippiben. Pontosan azon a helyen, ahol a római császárság története egy döntő katonai győzelemmel elkezdődött. A város Augusztusról ezért kapta meg a ius Italicum-ot, mellyel kolóniává, római várossá lett.

A határprovinciákra és a nagyvárosokra a római impérium önkénytelenül felhívta az apostol figyelmét. A kimozdított emberek bizonyára jobban, talán hamarabb megmozdultak. Ezeken a helyeken Pál proletártömegeket, emancipált önálló kereső zsidó nőket (Lidia), impériumi alkalmazottakat (börtönőr), ú. n. szellemi elitet, stb. misszionált többek között. S közben harcolt fényüzéssel, üzlettel, csalással, szociális nyomorral, balga filozófiával, bigottsággal, mindenfajta színes néppel és gondolattal, akiket és amiket a városi forgatag felszínre vetett.

Hogy missziója közben mennyit tehetett Pál a magasabb szociális morál kialakulásáért, arra sem felesleges itt utalni.

VII. Ebben a sorozatban még azt is meg kell említeni, hogy a birodalom igen jó adminisztrációs képessége és gazdasági fellendülése is használt a páli misszióknak. Az adminisztráció szervezetszere mutató. Ez pedig nem utolsó sorban adhatott jó útmutatást a gyülekezetek organizálására.

A gazdasági fellendülés pedig hatott a gyülekezetek és Pál anyagi életére is. Nemesupán gyűjtéseket lehetett rendezni tehetősebb helyeken a szegényebb vidékek segítésére, hanem a gyülekezeteken belül is megnyílhatott a szív és a zseb a diakóniára.

Hogy Pálnak magának is lehetett pénze, azt is sejtethjük. Mert akit annyira körülvettek, mint őt Cézáréban, akitől maga a helytartó, Félix is pénzt remélt, aki bérelt szálláson lakhatott Rómában, s aki annyit utazott, hogy egyebeket említés nélkül hagyjunk, annak jelentősebb pénzüsszeggel is rendelkeznie kellett.

VIII. Végül pedig a római impérium missziói, áldásai között Pálnál nem lehet említés nélkül hagyni a legnagyobbat. Az impérium adott alkalmat Pálnak a kiváltságos *martírhálálra*. A mártírság bevezetőjeként sok hányattatást szenvedett (II. Kor. 11:26.). Sokat volt börtönben is. Európai működését Filippitől Rómáig szintén börtön keretezi. Börtönben ugyan leginkább zsidó honfitársai juttatták. Azok miatt szenvedett. A római birodalom tényezői a börtönökben — félreértésektől eltérően — emberségesen, bocsánatkérően, vagy passzívan (pl. Félix) bántak vele. Maga Pál a börtönt is a keresztyén misszió alkalmául használta (börtönőr megtérése) és missziói haszonként (Filippi 1:12. stb.) értékelte.

A római börtönbe saját fellebbezése következtében került. S emberileg beszélve ennek lett áldozata. Néró uralkodása második felétől az eddig a Cézárizmus formájában élő kozmopolita köztársaság a

tiranizmus képét öltötte fel. Ebben pedig a keresztyénség az impérium számára politikai problémává vált. Az impérium hanyatlása az emberiség eddig követett gyakorlatának rovására történt.

A császárkultusz erőszakolása, s egyéb tényezők keresztyén fejeket követeltek.

Igy hullt le Pál apostol feje is. A hagyomány szerint Róma kikötője, az Ostia felé vivő út mentén fejezték le. Római állampolgárhoz ez a halál illet méltón. A világhíró misszionáriushoz pedig az, hogy a zsidóság fővárosából, Jeruzsálemből az akkori világ fővárosába, Rómába kerülő keresztyénség martirja itt haljon meg egy tengeri kikötő felé vezető forgalmas út mentén.

*

Összefoglalásul ennyit:

Pál a római impérium nagysága fölött tanításban és munkában kibontott egy más nagyságot: a megváltó üdvrend nagy tervét. És szervezte e nagy terv földi letéteményesét: a gyülekezetekben élő egyházat.

És az egyház a nagy apostolával, Pállal, ma is megy az üdvösség örökkévalósága felé.

Dr. Koncz Sándor

A ZSINAT

A kitűzött tervek szerint már csak egy-két hét választ el a zsinat új ülészakától. Ez a körülmény felelőssé teszi lelkeszi karunkat, hogy a zsinattal komolyan szembenézzon és vele kapcsolatban Isten színe előtt állást foglaljon.

A zsinat feladata nem kicsiny: új egyházi törvénykönyv megalakítása, egyházunk szervezetének és kormányzásának új megállapítása.

A zsinat munkája iránt többekben — a feladat nagy jelentőségéhez képest — bizonyos fokú passzivitás mutatkozik. Ennek oka az a látás, hogy forradalmi átalakulás közben nem lehet végleges formába önteni az egyház életének és szolgálatának keretét. Ezenkívül személyi bizalmatlanságok is közrejátszanak az említett tartózkodó hangulatban. Próbáljuk azonban tárgyilagosan nézni a helyzetet:

1. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy *egyházalkotmányi reformkívánságok régóta dörömbölnek a „hivatalos egyház” ajtaján.* Ezek a reformkívánságok nem ma születtek, hanem régóta parázslanak a hamú alatt és többször fel is lobbantak. Ilyen volt például a közgyűlések improduktivitásának emlegetése, a lelkészválasztások sok visszásságára való rámutatás, a lelkész-esere könnyebb lehetőségének kívánsága, a segédlelkészek helyzetének orvoslása, az egyetemes felügyelői tiszttel mellett a lelkeszi vezetés kiépítése, az egyházi törvénykezés megjavítása, az egyházkerületek arányosítása, a gyámintézet és nyugdíjintézet reformja és így tovább. Az adott pillanatnyi egyházpolitikai szituációban sokan megfeledkeznek arról, hogy most a zsinat elé kerülő kérdések jelentős része nem mai röppentyű, hanem mélyen

ereszti gyökérzetét visszafelé az időben is az egyházi megújulásért régóta küzdő lelkészek körében. Ha egyházpolitikai különbözőségek nem zavarnák közöttünk a levegőt, akkor hiszem, hogy nagyon jelentős, erős, lelkes, képzett és becsületes, jószándékú lelkészi együttes tudna most egy szívvel-lélekkel kiállani és közösen dolgozni az egyházi reform-alkotmányon. De valóban nem ez lenne-e mindenk ellenére a feladatunk?! Nem kellene-e Isten színe előtt mindegyik oldalon feladni az egymással szemben való bizalmatlanságot és együtt dolgozni azoknak, akik ha különbözőképpen látnak is, de egyházunk megújulását szeretnék?! Úgy látom, hogy ennek mindkét oldalról elég nagy lelki akadályai vannak, mégis a hitnek szabad merészet álmodni: ez az összefogás lenne a zsinat előkészítésének és a lefolyásának Szentlélektől való csodája.

2. *Egyházunk új helyzetben van, s ennek az új helyzetnek az egyházalkotmány tekintetében való felmérését belülről, egyházi szempontok szerint elvégeznünk — a mának nagyon komoly egyházi feladata.* Kétségbeejtő, ha vannak, akik erről nem akarnak tudni, de az is, ha valaki ezt a munkát csak külső szempontok ígézetében látná elvégezhetőnek. A szem előtt tartandó cél nem lehet más: egyházunk mai helyzete milyen alkotmányt kíván, hogy egyházunk szolgálatát jobban tudja végezni a mai körülmények között? A zsinat munkájába nem keverédhet hátsó cél. És nekünk úgy kell egybegyűlnünk a zsinaton és abban kell egymást segítenünk, hogy a mostani zsinati ülésszaknak ezt az *egyetlen* igazi célját a bizottsági ülések aprólékos munkájától kezdve, a nyilvános üléseken elhangzó felszólalásokig, ne tévesszük szem elől. Ha valaki eltévesztené, figyelmeztessük rá. Tudom, hogy ez nem megy símán, de a kísértéseinkkel és bűneinkkel való küzdelem a zsinat munkája közben is aktuális.

Csak két kérdést említek azok közül, amelyeket egyházunk új helyzete vet a zsinat tanácskozó asztalára: az egyháztagság és a diakónia. Amikor kétségtelenül átmeneti állapotban vagyunk a „beleszületett” egyháztagságtól az „önkéntes” egyháztagság felé, a keresztiség döntő tényéhez kapcsoltnak, de mégis rendezést kíván, hogy kiesoda az evangélikus gyülekezet tagja, meg az is, hogy kinek lehet az egyház-kormányzásban szava. Ennek a kérdésnek új egyházalkotmányi megválaszolásához érett teológiai látás, gyülekezeti tapasztalat és komoly valóságérzék szükséges. — Az anyaházi diakónia megszűnése után a gyülekezet szeretetszolgálatának kiépítése olyan feladat, amelyen még alig gondolkoztunk. E ponton a zsinatnak úttörő munkát kell végeznie, a kialakítandó gyülekezeti gyakorlatot is megelőzően és annak iránymtutatva. Ugyanígy egyházunk új helyzete kívánja meg a szűkresorvadt vallástanítás helyett az egyház tanítómunkájának új formában való rendezését vagy az egyre fokozódó szükségességű anyagi önellátás érdekében az egyház háztartásának új átgondolását.

Az a körülmény, hogy a politikai, társadalmi és gazdasági átalakulásban benne vagyunk, s a szocializmus fejlődése házánkban tovább halad, mindenesetre a zsinatot szerényé és előrelátóvá kell, hogy tegye. Szerényné annak tudatában, hogy munkáját meghaladottá teheti egy-két év, vagy néhány hónap is. És előrelátóvá,

hogy egyházi szervezetünk a jövő várható alakulása irányában építessék ki, a mai helyzet adottságában, az egyház lényegének kifejezése-ként és szolgálatának jó elősegítőjeként. Az egyháznak örök lényegét a mindenkori jelenben kell formába öntenie, hanem külső szempontok szerint, hanem belső szükségyszerűségéből, és pedig az adott történelmi szituációban.

3. Ha reálisak vagyunk, meg kell látnunk, hogy még *harmadik csoportja is van az új zsinati kérdéseinknek, s ezek azok, amelyeket a korszellem vet fel.* Itt érkezünk el arra a határra, ahol az egyházban fel kell vetni a kérdést: szabad-e korszerű gondolatokat beengedni az egyházalkotmányba? Ezt a kérdést a felvilágosultság korában nem vetették volna fel, hiszen ott éppen ez volt a vezéreél, de a liberaliz-mussal tudatosan szembeforduló teológiai gondolkodásunkban jogosult ez a kérdés. Nem kétséges, hogy amennyiben az evangéliumtól idegen gondolatról van szó, csak világos „nem” lehet a válaszunk. De amennyiben az evangéliummal rokongondolatot képvisel, úgy kell fogad-nunk, mint amivel Isten a világon keresztül figyelmezteti egyházát talán elhanyagolt, de genuin örökségére. Itt van például a nők foko-zottabb bevonása az egyház szervezeti életébe. Nem kétséges, hogy a nőt megalázó társadalmi helyzetéből a keresztyénség emelte ki, s ha a nő teremtettségi adottságát nekünk soha nem szabad is elfelejté-nünk a nő munkahelyét illetőleg sem, az nyilvánvaló, hogy az egyház szervezeti életébe való teljesebb bevonásuk már csak tudomásulvétele annak a ténynek, hogy Isten nagyon sok gvülekezet életében a nőknek fontos szerepet adott. Viszont azt is el kell őszintén ismernünk, hogy a korszellem alakulása nélkül a nők szervezeti bevonására az egyház-nak alig lenne bátorsága, de meg talán indítása sem. — A zajló utcai forgatagtól és az ároktól csak a részeg embernek kell félnie, mert bizonytalanul tántorog. A korszellemtől sem ijed meg az a teológus, akit nem dobál ide-oda a „tanítás akármí szele”, hanem határozott teológiai megalapozottsága van az igében. — mert tudni fogja, hogy mi az, amit vállalhat az egyház a korszellemből és mi az, amit nem vállalhat. Csak abból gyógyulnánk ki már, hogy tapsolunk valaminek, mert a kor mondja, vagy mint kísértettől ijedünk meg tőle, mert a kortól lép elénk. Merjünk szabadok lenni ilyen megkötöttségeinktől: nem szabadít fel bennünket erre is Krisztus váltsága?

A zsinat reform-munkája elé kerülő kérdéseknek három csoport-ját azért világítottam meg, hogy ne féljünk szembenézni velük, még-pedig nem eleve elzárkózva vagy Fejbólintó János-módra, hanem bizodalommal, reménységgel, teológiai és gyakorlati megfontolással, az igazi cél szem előtt tartásával. Ez a helyes pozitív viszonyulás a zsinat új ülészakájához.

De nem fog-e a zsinati kérdésekkel való foglalkozás eltolódni a teológiai és egyházi megfontolás vonaláról? — hangot adok ennek a megtalálható aggodalomnak is. Ez körülbelül olyan, mintha a kőmű-ves azt mondaná, hogy nem megy fel az állványra falazni, mert leeshet. Istenem, hát nincs elég hitünk abban, hogy az egyház feje — Jézus Krisztus és az evangélium — hatalom?! De az esetleg el-hibázandó feladatok elől sem lehet egyszerűen megfutni. Mi leme,

ha az iskolásgyermek nem lenne hajlandó tintával írni füzetébe otthon a házfeladatot, mert hátha elhibázza... Az aggodalom helyett inkább imádkozunk egymásért és fogjunk össze, hogy minél kevesebbet „hibázzunk” a zsinaton, hogy lehessen ott az evangélium hatalom a szívek és gondolatok felett, s legyen feje Jézus Krisztus az anyaszent-egyház teste azon részének is, amelyet a magyarországi evangélikus egyház 1952. elején egybegyűlő zsinata jelent.

Veöreös Imre

Zsinati csomópontok

A Lelkipásztor az elmúlt években tervszerűen foglalkozott a zsinat-előkészítés munkájával. E téren Súlyom Jenő dr. teológiai tanár körültekintő és részletes munkájáé az érdem, hogy lelkési karunk a folyóiratunkon keresztül részletesen foglalkozhatott az egyházalkotmányi reform kérdéseivel. Kívánatos lenne, hogy az ő alapvető tanulmányaiha most újól-
lag is betekintsenek zsinati tagjaink, sőt valamennyi lelkészünk, aminthogy a mostani zsinat-előkészítő tervezet is merített belőle. Az 1948. évben hozta folyóiratunk „Zsinat elé” címen Súlyom Jenő tollából a következő sorozatot: Egyházunk jogi fogalma (26. o.), A lelkési szolgálat egysége (54. o.), Egyháztagság (109. o.), Egyházközség (149. o.), Felügyelők (182. o.), Az egyházi munkákak kijelölése (219. o.), Vallásitanítás — egyházi oktatás (276. o.), Törvénykezés (380. o.), Egyházegyetem, zsinat (453. o.). Ezenkívül a zsinat első ülészaka után az új egyházi törvénykönyvről vonatkozó részletes eligondolást közöl Súlyom Jenő folyóiratunknak 1949. évfolyamában megjelent két cikkében: Új egyházi törvény tervezete (58. o.), Az új egyházi törvények előkészítésének problémái (135. o.). Ugyancsak Súlyom Jenő munkájaként a legutóbbi évfolyamainkból még a következő tanulmányok vannak kapcsolatban egyházszervezetünk kérdéseivel: A püspöki tiszt a magyarországi evangélikus egyházban (1949. 174. o.), Az egyházkerületi felügyelők és az egyetemes felügyelő tisztsége (1949. 285. o.), Egyházszervezetünk revíziójához (az egyházmegyék és egyházkerületi határok rendezésének kérdése, két térképpel) (1950. 151. o.), Nők a nyilvános igazságszolgáltatásban (1951. 260. o.). Az egyházfegyelem kérdésével foglalkozott ezenkívül folyóiratunkban 1947-ben Súlyom Jenő „Az egyházfegyelem lehetősége mai egyházi törvényeink alapján” (19. o.) és 1951-ben Kun-Kaiser József „Az evangélikus keresztény egyházfegyelem” címen (474. o.). Felhívjuk a figyelmet még a következő régebbi cikkeinkre is: dr. Györffy Béla: Javaslat a gyámintézet megújítására (1947. 28. o.), Veöreös Imre: Reform-tanácskozás elé (1947. 86. o.), Súlyom Jenő: A Református szabad tanács határozatai evangélikus szemmel: egyházszervezeti kérdések (1947. 128. o.).

A most induló ülészaka tervezeteit az egyházkerületek lelkészeivel a püspökök úgy is ismertetik, s így módjában áll lelkési karunk egészének megjegyzéseivel és korrekciójával együtt dolgozni a zsinati munkálatokkal. Viszont nem lesz felesleges, hogy azokat a csomópontokat, amelyek körül a zsinat munkája kristályvosodik, s amelyek körül talán ellentétes vélemények is csatázni fognak, sorba vegyük, s ezzel segítsünk egymásnak a helyes út keresésében és ugyanakkor formálód-jék lelkési karunk egységes közvéleménye is.

1. *Az egyháztagság.* Két érdeket kell biztosítani. Az egyik, hogy a ke-resztséget komolyan és reálisan vegyük, mint az egyháztagság alapvető té-

nyét. A keresztség által az ember — akár csecsemő, akár felnőtt — az anyaszentegyház tagjává lesz. A *másik*, hogy a keresztségből folyó kötelezést is komolyan és reálisan vegyük: a keresztség nem ex opere operato, mágikus cselekmény, hanem azt a keresztyén hitben és életben személyesen vállalni kell. Lényegében, minden különböző értelmezése ellenére, ezt az érdeket szolgálta eddig is a konfirmáció. E második szempont érvényesítése tekintetében különböző mértékű követelményeket lehetné felállítani, el egészen minden egyes egyházilagot döntésre felhívó nyilatkozattételig, vagy a Krisztus-hit személyes megvizsgálásáig. E szélső követelmények tekintetében azonban óvatosságra int a pásztori bölcsesség és a teológiai tisztánlátás: elegendőnek látszik a konfirmáció természetes megkívánásán kívül kimondani azt, amit Súlyom Jenő ajánl: „A Magyarországi Evangélikus Egyháznak tagja Magyarországnak minden olyan megkeresztelt lakosa, aki... *(egyházunk) tanításával egyetért*“ (Lelkipásztor 1948. 112. o.). A zsinatelőkészítés jelenlegi stádiumában is tulajdonképen erről van szó: evangélikus az, aki meg van kereszelve és *az evangélikus egyház tanításával azonosítja magát*. (A meghatározás végső megfogalmazásában jó lenne a konfirmációra való utalást is bekapcsolni.) Ezzel biztosítva látszik a keresztség jelentősége, de ugyanakkor az egyháztagság személyes vállalása mindenkor praesensként.

De persze vannak itt nyitott kérdések: meg akarja-e határozni a mai magyar állam, hogy kit tart az evangélikus egyházhoz tartozandónak, vagy pedig az állampolgárok vallási hovatartozandóságával közelebről nem törődve (az anyakönyvi bejegyzéseknél ez már csak kívánságra történik), elfogadja evangélikusnak, aki annak tartja magát? Ebben az utóbbi esetben hiánytalan a fenti meghatározás-körvonalazás, s érvényesül az állampolgárok teljes vallásválasztási szabadságának elve. — Ugyancsak nyitva levő kérdés az egyháztagság egyházalkotmányunkban való meghatározásánál a gyermekekre való tekintet. A kisgyermek még nem azonosíthatja magát az evangélikus egyház tanításával. Reájuk vonatkozólag a konfirmáció előtt — amennyiben a magyar államnak régebbi jogszabályokban lefektetett vallás-megállapítása megszűnnék — érvényesülhet továbbra is az a szempont, hogy az evangélikus szülő gyermeke evangélikusnak tekintendő, de mi lesz vegyesházasság esetén? Ha közösen tudnak dönteni, akkor világos a helyzet, de ha nem tudnak egymással a szülők megegyezni, akkor aligha marad más, minthogy az evangélikus fél nemén levő gyermek tekintendő evangélikusnak az evangélikus szülő kívánságára. Ez az egész kérdés-csoport összefügg a reverzális állami fenntartásának, vagy eltörlésének kérdésével is. Mindebből is látszik, hogy az egyháztagság meghatározása nem történhet az állam vallásjogi szabályozásának figyelembevétele nélkül. E tekintetben a zsinat nincs kialakult helyzet előtt, ami megnehezíti a munkáját. Éppen ezért aligha lehet túl Súlyom Jenő általános javaslatán: „A Magyarországi Evangélikus Egyháznak tagja Magyarországnak minden olyan megkeresztelt lakosa, aki *a mindenkor állami jogszabályok korlátain belül* hozzátartozik és tanításával egyetért“. De ismétlem: a gyermekekre való tekintet a meghatározásból nem

maradhat ki s ugyancsak a konfirmációra való utalás sem, ez az utóbbi ügyis segítené a gyermekekre való vonatkozás megfogalmazását.

Külön kérdés, hogy az egyháztagok közül kik jogosultak egyházi jogi ténykedésekre, az egyházkormányzásban való részvételre. A jelenleg kialakuló álláspont szerint: minden nagykorú egyháztag, aki az egyházi teherviselésben résztvesz. Az áldozatvállalás — és természetesen a konfirmáció és a nagykorúság — lehetne az a feltétel, amelynek révén az egyháztag az egyház kormányzásába bekapcsolódhat. Az utóbbi években több lelkesítő munkaközösségben felbukkant az a kívánság, hogy az egyházi anyagi hozzájárulás elől elzárkózókat nem szabad egyháztagoknak lekínálni. Erre azonban semmiképpen sem gondolhatunk, mert teológiai szempontból nem igazolható. Viszont annak valóban van értelme és fontossága, hogy az egyház kormányzatában az egyházi közteherviselést nem vállalók ne vegyenek részt.

Nyitva levő kérdés, hogy egy családon belül valamennyi felnőtt egyháztag külön áldozatvállalását tartjuk-e szükségesnek, vagy csak a családfőét. Nem kétséges, hogy az önálló kersettel bíró családtagoknak osztozniuk kell az egyház anyagi terheiben.

2. *A közgyűlések.* A zsinatelőkészítő tervezet struktúrája az egyházi közgyűlések eddigi szerepének megvizsgálására készlet. Valamennyi fokon — de talán a magasabb fokokon fokozódóan — az volt a hátránya a közgyűléseknek, hogy értelmileg keveset tudtak az ügyekkel, kérdésekkel foglalkozni, hanem általában pergetni kellett a tárgysorozatot s csak amennyiben valamely tárgysorozati pontnál valakinek megjegyzése, ellenvetése támadt, annál a pontnál fejlődött ki részletesebb tárgyalás. Ez az egyházkormányzás sokféle feladata és ügye mellett másképpen technikailag és időbelileg nem is volt megoldható. A közgyűlések szerepe ezért sok ügyben inaktívvá, néha fiktívvé vált, s az ügyek jó elintézése érdekében szükséges is volt, hogy minél alaposabban legyen előkészítve egy-egy tárgysorozati pont. Mindehhez hozzátartozik az a felismerés is, hogy nagyobb létszámú együttlét nem is tudott olyan mélyrehatóan és termékenyen megbeszélni egy-egy kérdést, mint kisebb szerv. Egyházkormányzásunk lényeges munkája már eddig is a presbitériumokra tolódot.

Ugyanakkor azonban nem szabad elfeledkezni arról, hogy a közgyűléseknek mégis volt két nagy jelentősége: 1. *Széles egyházi rétegek bevonása az egyházi közügyekbe.* Bármennyire is többségükben csak hallgatók és szemlélők voltak egy-egy egyházmegyei, vagy egyházkerületi, vagy egyetemes közgyűlésen a gyülekezetből jött kiküldöttek, mégis nagy hordereje volt annak, hogy rajtuk keresztül a gyülekezetek, a hétköznapi élet dolgozói betekínthettek az egyház kormányzási és háztartási ügyeibe s ennek révén a felelősségük növekedett, rajtuk keresztül pedig az egyház népe tanúja és részese lehetett az egyház közügyeinek. 2. *Az ellenőrzés gyakorlása.* A hatalom birtokolásának nagy kísértése van s ez a kísértés főképpen akkor érvényesül, ha a kormányzás gyakorlóinak nem kell számítaniuk a széles egyházi rétegek felelősségrevonó lehetőségével. A közgyűléseken pe-

dig ezzel számolni kellett. Sokszor például éppen a legkényesebb pontokon történt olyan felszólalás egy-egy egyházközségi közgyűlésen, ahol a lelkésznek valóban volt önvizsgálatot tartani valója. A közgyűlések hazai egyházi életünkben azt jelentették; hogy az egyházközségek és a magasabb egyházi testületek vezetői minden ténykedésüket az egyház népének való számadástudatában kellett, hogy végezvigyék.

Az új egyházalkotmányban ki kellene különbölni a közgyűlések eddigi rendszerének hátrányát és biztosítani kellene a két előnyét. Ebben az irányban jól halad a zsinati tervkészítés. Valamennyi fokon általában az ügyek tárgyalása és intézése kisebb testület kezében lenne, ugyanakkor azonban mindegyik fokon lenne szélesebb szerv, amely előtt évenként beszámoló hangzhatnék el az illető önkormányzati testület életéről és munkájáról s ez lehetőséget adna az egyházi nyilvánosság bevonására és az ellenőrzésre. Így például az egyházközségi gyűlés joga lenne a lelkészválasztás, felügyelőválasztás, presbitériumválasztás, ugyanakkor azonban évenként meghallgatná az egyházközség lelki és anyagi életéről szóló jelentést s a presbitériumnak a fentiekén kívül minden egyéb ügy elintézéséről szóló beszámolóját. Az egyházközségi presbitérium rögzített alsó (12) és felső (50) határú létszáma biztosítaná az egyházközség megfelelő képviselőt az egyházközség kormányzásában. Egyházmegyei, egyházkerületi és országos fokon szintén szélesebb körű szerv elé tartoznék a nagyobb időközönkénti beszámoló, viszont szűkebb körű szerv intézné általában az ügyeket.

A terminológia tekintetében különböznek még az elgondolások. A közgyűlés elnevezés ellen az a kifogás hangzik el, hogy az „egyesületi kereszténység“ levegőjét árasztja; helyett egyházközségi fokon a „gyűlés“ kifejezést ajánlják. Valóban jól is hangzik. — A presbitérium vagy tanács elnevezése tekintetében a következőket lehet megfontolni: a presbiter szó az Újszövetségben valóban mást jelent, mint amilyen értelemben mi használjuk (az újszövetségi „presbiter“ megfelel a mai értelemben a lelkésznek); egyházközségi fokon az „egyháztanács“ kifejezés eddig is ismeretes volt; viszont a „presbiter“ szó mélyen be van ivódva a köztudatba; (kérdés az is, hogy mindegyik fokon nem ugyanazt az elnevezést kellene-e használni: akár presbitérium, akár tanács.

Egyházmegyei és egyházkerületi fokon a szélesebb szervet a zsinat-előkészítő tervezet „nagytanács“-nak nevezi. Az egyházmegyei nagytanácsokban az egyházközségek képviselőt alkotná minden gyülekezet lelkésze, felügyelője, gondnoka, meg két kiküldöttje szavazati joggal és ezeknek helyettesei tanácskozási joggal. Az egyházkerületi nagytanácsban az egyházmegyéket képviselnék az egyházmegyék elnökségei, továbbá egyházmegyénként 4 kiküldött szavazati és 4 kiküldött tanácskozási joggal. A terminológiai kérdés itt az, hogy amennyiben egyházközségi fokon „gyűlésről“ beszélünk, ne beszéljünk-e itt is egyházmegyei, egyházkerületi gyűlésről, amelyet a párhuzamosság kívánna. Mindenesetre a „presbitérium“ vagy „tanács“, a „gyűlés“ vagy „nagytanács“ elnevezések között látszik a vita eldönthetőnek.

(Zsinatelőkészítő régebbi cikkeiben Sólyom Jenő presbitérium helyett tanácsot, közgyűlés helyett gyűlést ajánlott.)

Legfelsőbb, országos fokon ez idő szerint úgy alakul a zsinati tervezet, hogy a törvényhozás munkáját állandó zsinat végezné s ez elé tartozna a „zsinati nagytanács“ (megfelel a régebbi egyetemes presbitériumnak) beszámolója egyházkormányzó munkájáról. Itt most csak a volt közgyűlések felszámolásának szempontjából foglalkozunk a tervezet idevonatkozó részével s meg kell állapítanunk, hogy ha a megfelelő szélességű (állandó) zsinat elé kerülnek időnként beszámoló formájában a szűkebbkörű „zsinati tanács“ határozatai, akkor itt is elérjük a régi közgyűlések hátrányának kiküszöbölésével együtt, azok előnyének megtartását. Itt is felbukkan a terminológia kérdése, mert az elnevezésben hiányzik az országos egyház gondolata, míg viszont alsóbb fokon kifejezésre jutnak a kisebb földrajzi egyházi egységek.

A további csomópontok válaszására következő számainkban kerítünk sort, de a már felvázolt kérdéscsoport további érlelése is közös feladatunk.

V. I.

(Folytatjuk)

Hol van az egyház története

Teológiai akadémiánknak Budapesten történt megnyitásán két teológiai kérdést vetettem fel, mégpedig abban a meggyőződésben, hogy mind a kettő nyilvánvalóan időszerű. Ezúttal az egyiket viszem a Lelkipásztor olvasói elé, változatlanul abban a tudatban, hogy hasznos a forгатása mindennapos lelkesítő szolgálatunkban is.

A kérdés ez: *Hogyan viszonylik a tapasztalati egyház története a hitben vallott egyház történetéhez?* Ez így persze egyáltalában nem hangzik időszerűnek. De talán kiviláglik a „hasznossága”, ha a viszonyulást nem a multa, a megtörténtre, hanem a jelenre, a mai eseményekre nézve vizsgáljuk. Kérdésünket tehát bizvást így is fogalmazhatjuk: *Hol van az egyház?* Vagy így: *Hol van az egyház története?* Az egyházi élet eseményeiben igazán az „Egyház” élete folyik? Nem kell-e szíjjelválasztanunk egymástól a szemünk előtt végbemenő egyházi vonatkozású eseményeket és annak az „Egyháznak” a történetét, amelyről szeretünk így beszélni: ez valóban a Krisztus egyháza?

Még „gyakorlatiasabban” így fogalmazhatjuk a kérdést: Kivonhatjuk-e magunkat az egyházi események sodrából azon a címen, hogy minket azok nem érdekelnek, azok evilági dolgok, — minket csak az érdekel, csak az foglalkoztat, ami a hit szerinti egyház ügye? Nem tagadjuk-e meg a hitben vallott egyházat is, amikor a világ történetébe beágyazódó, azzal összekeveredett egyházi életből — látszólag — visszahúzódunk egy szigetnek érzett, „keresztyén”, „hivő”, „szent” életbe?

De kanyarodjunk vissza az eredeti kérdéshez. Ez reá a feleletem: *A hitben vallott egyház története benne van a tapasztalati egyház történetében, azzal van együtt, és az alatt van.* Teológiai műkifejezé-

sekkel: *Historia ecclesiae in fide confessae est in, cum, sub historia ecclesiae empiricae.*

Abban a reményben, hogy félreértés nem támad belőle, egyenesen így is felelhetek: minthogy a tapasztalati, a konkrét, a történeti egyház története bele van ágyazva a világ, az emberiség, a társadalom történetébe, következésképpen az Isten anyszentegyházáról azt is mondhatom, hogy az benne van a világ történetében, azzal van együtt és az alatt van.

Tételemmel a következőket szeretném tanítani:

1. *Az egyház története nem különíthető el a világ történetétől.* A jelenre vonatkoztatva: az egyház élete nem különíthető el a világi eseményektől. Nincsen olyan egyházi esemény, amely ne lenne egyzersmind világi esemény is. Pl. Pál apostolnak Európába jövele olyan esemény volt, amelyről a világi történetírók is megemlékezhetnek volna, és nemcsak a máig ható jelentősége miatt, hanem pusztán azon a réven, hogy működése folytán nyugtalanság támadt több európai városban. Ma is bármily formájú evangéliumhirdetés egyúttal szónoki mű. Az egyház munkája, az evangélium hirdetése is, mindenkor, pl. társadalomformáló hatással is jár.

2. *Az egyház története mégis megkülönböztethető a világ történetétől.* Az egyházzal ugyanis csak ott lehet beszélni, ahol valamilyen képpen a Krisztus evangéliumáról van szó. Nem lehet tehát ráfogni egy eseményre, hogy hozzátartozik az egyház életéhez, ha nincsen semmi köze az evangéliumhoz. Aztán már mindegy, hogy akadályozza-e, vagy szolgálja-e az evangéliumot, de valami közének kell lennie hozzá. — Ebben a megkülönböztetésben persze nem szabad felejtelnünk, hogy a világ története is az Isten uralkodásának a története!

3. *Tételelem latin szövegezésében hangsúlyos szó az „est.”* Azok az események, amelyeket sajátosan egyháztörténetieknek nevezünk, nem jelképezik a hitben vallott egyház történetét, nemcsak utalnak valamilyen földöntúli, mennyei folyamatra, amely a fejünk felett, a felhőkön túl, vagy a szívek mélyén megy végbe. És nem is a mi hitünk tesz valamilyen eseményt egyháztörténetivé. Az egyház története a mi hitünkötől függetlenül valóság.

Ami azután *tételelemnek a gyakorlati jelentőségét* illeti, az egyszerűség kedvéért így foglalom össze magatartásunkra nézve a követelményt:

a) *Mások* cselekedeteinek a megítélésében ragaszkodjunk ahhoz a reménységyszerű bizonyossághoz, hogy az egyház meg tud húzódni olyan események mögött, amelyek emberi mérték szerint nem az egyház dolgai, s amelyek — szintúgy ember ítélet szerint — nem az Isten kedves akaratából valók. Hogy egy esemény az egyház életének az eseménye-e, ezt ne a cselekvők hite, szándéka, hivatala alapján ítéljük meg.

b) Viszont a *magunk* cselekedetei tekintetében legyünk szigorúak. Magunkat nem menteghetjük azzal, hogy akármit cselekszünk is az egyházban és az egyházzal, majd jóra fordítja az Isten. A magunk viselkedését szabja meg az a bizonyosság, hogy a Krisztus anyszentegyházát e világban a tapasztalati, a fogható, a történeti egyház hor-

dozza. Azzal történik, ami által a tapasztalati egyházban történik! Nem tarthatjuk tehát közömbösnek a viselkedésünket sem készakarva, sem könnyelműségből. A tapasztalati egyházat kiesibe venni ugyanis éppen annyi lenne, mint kiesibe venni a Biblia egy nyomtatott példányát — azzal a melegséggel, hogy bánhatunk vele akármiképpen, hiszen azért az Isten ígését mégis nagyra tartjuk. A történeti egyház ellen való bűn — bűn a Credo-ban vallott egyház ellen!

Sólyom Jenő

ÚJJÁSZÜLETÉS ÉS MEGSZENTELÉS

— Ízelítő a legújabb evangélikus etikából —

A második világháború befejezése óta a teológiai munka világviszonylatban mintha szárnyakat kapott volna. Sorra jelennek meg átfogó, jelentős teológiai művek. Egyházunkban a tanítás területén a keresztyén *élet* felé mutat az érdeklődés iránytűje. Tíz év alatt három jelentős evangélikus teológiai etikával is gazdagodtunk. Még 1943-ban a dán evangélikusság területéről (N. H. *Soc.* Kristelig Etik). 1949-ben, négy évvel halála után, a hitleri koncentrációs táborok vértanújának, Dietrich *Bonhoeffernek*, töredékben ránkmaradt etikája látott napvilágot. És végül előttünk fekszik a világszerte megbesült erlangeni szisztematikusnak, Werner *Elertnek*, hatszázlapos nagy munkája (Das christliche Ethos, Grundlinien der lutherischen Ethik. Furche, Tübingen 1949).

A kétkötetes morfológia és a hatalmas dogmatika után ezt a rendszerlezáró etikát különösen két vonása teszi érdekessé. Egészen *újszerű a felépítése*. Könyvének első és második főrészében Elert egymástól elkülönítve próbálja megvizsgálni a törvény alatti és az evangélium alatti erkölcsiséget (Ethos unter dem Gesetz, Ethos unter der Gnade). A harmadik főrészben pedig az egyéni, szubjektív erkolestől eltérő „objektív erkölcsöt”, a keresztyén közösség egyénekfölközi egészének saját határain belüli és a világhoz viszonyuló magatartását kutatja. Teológiai etikában — a kollektív bűnösség példájára — ezzel elsőtízben merül fel az egyéni erkölcs mellett a „kollektív erkölcs” gondolata.

Az egész könyv gerince *Isten törvényének és evangéliumának, tehát a törvény és evangélium alatti erkölcsiségnek is, éles megkülönböztetése*. Elertnek ez a Barthétól és másokétól (v. ö. Lelkipásztor decemberi száma, 535. lap) erősen eltérő felfogása Lutherre, Melancthonra, végeredményben pedig Pál apostolra megy vissza. Isten törvénye megöl (Rm. 7). Lex mortificat (Luther). Lex semper accusat, a törvény mindig vádol (Melancthon). Ezért a csak Isten törvényét ismerő ember végül is vagy képmutatásba, hazugságba, önmaga dicsőítésének dürvább-kifinomultabb formáiba kerül, vagy kétségbeesik üdvössége felől. Ebből a lelki és erkölcsi nyomorúságból Isten másik szava, az evangélium: Isten felmentő és megigazító ítélete

ragad ki. *A keresztyén élet állandó odamenekülés Isten törvény-igéjének megnevezésű vádolása és halálos, elítélő szava alól Isten kegyelmező ítélete, bűnbocsánata, Krisztus nekünk ajándékozott igazsága alá.*

Az egész hatalmas munkának néhány oldalon való ismertetése lehetetlen feladat. Alljon itt e helyett ízelítőül Elert néhány megállapítása a keresztyén etika centrális kérdéséről, az új életről. Vele együtt a legújabb evangélikus teológiai etika tanítását vetítjük rá néhány olyan kérdésre, amelyekben éveken át sok vita volt és ma is vannak lényeges eltérések.

Az új élet teljesen Isten teremtése

Hogy a keresztyén új élet Isten kegyelmének a munkája, ezt a római katolikus morálteológia és vele együtt a szünergisztikusan gondolkodó teológusok és ígéhirdetők sem tagadják. A szünergisztikus és evangéliumi etika döntő különbsége nem itt van. Az előbbieket szerint az új élethez Isten kegyelmének rajtunk való munkálkodásán kívül még valami szükséges. Valami, *amit az ember tesz*, a sajátjából ad. Isten kegyelmének kezdetben és később is emberi előfeltételei vannak. Az új élet belőlünk kiinduló emberi összetevőjének sokféle neve, formája és árnyalata van a szünergisztikusan gondolkodók felfogásában: előkészület a kegyelemre, megtenni legalább azt a keveset, amitőlünk telik, önátadás, kooperáció Isten kegyelmével, magunk érdemessé tévése a kegyelemre stb.

Az Újszövetség azonban nem ok nélkül beszél itt új teremtésről, halálból való feltámadásról, új születésről (II. Kor. 5, 17 Ef. 2, 1 kk. Rm. 4, 17, 6, 4. Kol. 3, 1 kk. Jn. 3, 3 stb.). *Az új élet az ember felől nézve valóban a semmiből lesz. Creatio ex nihilo. Nem az ember nélkül, természetesen. De mind keletkezése, mind fennmaradása szerint egyedül Isten kegyelmes akaratából!*

Ahogy a gólgotai keresztnék és a keresztségben hozzánk lehajolt isteni kegyelemnek nincsenek pozitív emberi előfeltételei, mind a keftő — az üdvösségtörténet széles síkján és egyéni életem keskeny sávjában — radikálisan és egyedül Isten szeretetére megy vissza, ugyanígy nincsenek emberi előfeltételei az „új teremtésnek“ sem! Sem kezdetben, sem később. Ugyanolyan teremtő, isteni cselekedet, mint volt az első, a „legyen világosság!“ Merő tiszta kegyelem, amelynek végtelen íve az üdvösségtörténetben az ősevangéliumtól az új és új föld világáig, személyes történetünkben pedig keresztségünk tényétől az Isten országába való bemenetelig nyúlik.

Csak így lehet Isten új életet teremtő cselekvése valóban: kegyelem. Kegyelem, amely a méltatlan és elveszett *bűnshöz* hajol le. Kegyelem, amely az egyszerű eljártot és most újra odaajándékozott életért sem megelőzőleg, sem utólag *nem kíván emberi ellenszolgáltatást*. Az eredendő bűn lutheri értelme szerint — önös, szolgálta-akarat! — nem is lennének képesek ilyenre.

Ha az új életben csak egy porszemnyi hozzájárulásunk, tehát érdemünk is volna, Isten kegyelme már nem lenne tiszta kegyelem, sola gratia, hanem részben megérdemelt jutalom. Ebben az esetben Isten többé nem lenne teljesen szabad velünk szemben. Részben köteles lenne megadni az üdvösséget. Tehát az ember akaratától függne, emberi kényszerítés alatt állna. Nem volna igazán Isten, a kinyilatkoztatás Istene.

A szünergizmusnak bármilyen legyengített formája nemcsak az „új teremtés“ szentírásbeli igazságával kerül szembe, hanem végiggondolva teológiaiag is tarthatatlanná válik.

Isten az új életet megkegyelmező szavával, az evangéliummal, teremti. Felhasználja hozzá életünk végéig „összetörő” igéjét, a törvényt is. Ez tesz minket „semmivé” Isten előtt. Ebből a „semmiből” azonban csak az evangélium teremthet új életet. Az evangélium, amelyben Isten ingyen, minden feltétel nélkül, Krisztusért ajándékozza nekünk a bűnbocsánatot, szeretetét, az életet.

Lehetséges-e, hogy ilyen hatalma legyen az evangélium igéjének, amely tapasztalatilag, formája szerint csak gyarló emberi szó? Nem kell-e az evangéliumon kívül még valami más erő is az életújuláshoz, az új ember megszületéséhez? Hallottuk a római katolikus morálteológia és a szünegizmus feleletét. Még Melancthon is elcsúszott ezen a ponton, amikor azt tanította, hogy az új életnek három eredete van: a Szentlélek, Isten igéje és az ember el~~l~~entnemáillo akarata. A protestáns teológusok közt mindig voltak, akik kétkedtek benne, hogy Istennek a bűnössé lett bűnöst megigazító ítélete, a bűnbocsánat evangéliumi igéje képes egyedül megteremteni és hordozni az egész keresztyén erkölcsiséget, Legutoljára Holl vitatta ezt.

Elméletileg lehet vitatkozni rajta. *De aki egyszer Isten kárhóztató ítéletének a poklában meghallotta a bűnbocsátó evangéliumot, tapasztalja, hogy az evangélium egyedül képes erre a csodára!* Az a nyomorult bűnös, aki halálraítélve és a lércdin várja a kivégző kard suhintását, vagy várja a villamosáramot, s aki fölött egyszerre felhangzik „megkegyelmeztek, felkelni!”, ez a megkegyelmezett, aki tántorogva feláll és kimegy a másodsor nekü ajándékozott életbe, erre az új életre a kegyelmező szóból kapta az erőt. Senki nem győzheti meg róla, hogy az egész csak képzelődés. Ő, aki éli ezt az új életet, jobban tudja (II. Kor. 12, 9.).

A Szentlélek munkájának és az ember aktivitásának viszonya az életújulásban

Az evangélium hangzó — a szentségekben látható — igéje azért képes ezt a hatást kiváltani, mert rajta keresztül egy világfölötti hatalom, a Szentlélek ereje „tör be” ebbe a világba. Nem úgy, hogy közben maga is evilági valósággá válnék, immanens okká az okok és okozatok végnélküli földi láncaiban. Hanem úgy, hogy bizonyos világbeli történésekben, aktusokon keresztül cselekszik. Testi születésünknek megvannak a biológiaiilag pontosan végigkövethető, immanens és természetes okai és mégis „hiszem, hogy Isten teremtett engem.” A Szentlélek munkája ugyancsak úgy megy végbe, hogy bizonyos történéseknek lehet ember a cselekvő alanya, pl. az igehirdető, aki az evangéliumot szólja; ugyanakkor azonban az igazi cselekvő e mögött — szemünk és tapasztalásunk elől elrejtve — maga a szent Isten.

Tapasztalásunk magunkban is, másokban is az immanest, az emberit veszi észre. *A Szentlélek tevékenysége a maga közvetlen „mezítelen” valóságában ezért sohasem lehet a tapasztalás, hanem mindig csak a hitünk tárgya.* A Lélek munkájának a következményeit tapasztalhatom, de hogy ezek valóban a Szentlélek munkájából születtek, ez egyedül a hitem megállapítása, ítélete. A keresztyén élet minden belső, lelki folyamata és külső ténye általában levezethető immanens okokból, pszichológiaiilag pontosan végigkövethető és megmagyarázható. A keresztyén ember azonban hite bizonyosságával tudja,

hogy a magunk akarása és eselekvése mögött „Isten az, aki munkálja mind az akarást, mind a munkálást jókedvűből” (Fil. 2, 13).

Újjászületés — megtérés

Ezen a ponton jutunk közel az etika egyik legtöbbet vitatott problémájához, az újjászületés-megtérés kérdéséhez. Kétségtelen, hogy a Szentírás használ aktív formulákat is az életújulásra (tösubá, epistrophé, metanoia). És az is bizonyos, hogy az ember tapasztalatilag, megfigyelhető módon maga is aktív az új élet keletkezésében és a keresztyén erkölesiség megvalósításában. A teológiai etika nem húnyja be a szemét sem az Írás megtérésre hívó, aktív igéi, sem a megtérésben és új életben pszichológiailag nyilvánvalóan tévkeny akarat ténye előtt. De alkalmazzuk azt, amiről az előbb volt szó! Ami pszichológiailag és tapasztalatilag, megfigyelhető módon csupán emberi aktivitás, az a hit szemével látva és teológiailag megítélve ugyanakkor a „Szentlélek Úristen felülről való, nem tőlünk kiinduló, hanem hozzánk, bűnösökhöz lehajló kegyelmes munkálkodása. Isten újjáteremtő eselekedete akaratunkban, annak bevonásával az „új teremtés” munkájába. *Teológiailag, a Szentíráshoz való hűségben, nem mondhatunk mást, mint hogy a megtérésnek pszichológiailag nyilván emberi, lelki, akaratú aktusa mögött — végeredményben megmagyarázhatatlan csoda, mint az élet maga — teljes egészében a Szentlélek Isten ingyenvaló kegyelmes munkálkodása áll.* A megtérési imperatívusok tehát érvényben maradnak, Isten emberi szón, az életújulást kívánó törvényen és az új életet megteremtő evangéliumon keresztül eselekszik ebben a világban.

A megtérés ezért nem tőlünk megkívánt emberi előfeltétel, amelyre ezután következnek Isten eselekedete, a Szentlélektől való újjászületés. *Mindkét bibliai kifejezés ugyanazt az egyetlen eseményt jelöli meg: „a totális megújulást a Szentlélek erőterében.”*

Megtérés és újjászületés közt a különbség csak fogalmi. Nem választhatók szét egymástól. Mégsem véletlen, hogy a Szentírás ezt a kettős kifejezést használja. 1. Az „újjászületés” az életújulásnak teljesen Istentől valóságát, tiszta kegyelmi jellegét tárja fel. 2. A „megtérés” kifejezése arra figyelmeztet, hogy Isten nem kényszerrel, hanem az ember akaratán keresztül végzi kegyelmes életújító munkáját. Akaratunkat belevonja ebbe az aktusba. A kegyelem a bűn elleni elszánt harera adatik. A kegyelem tesz szabaddá a eselekvő életre. 3. Az „újjászületés” szava egymagában félreérthető volna. Egyszeri, beféjezett történésre gondolhatnánk (perfekcionizmus). A megtérés állandóan mellünknek szegeződő, követelő imperatívusai arra figyelmeztetnek, hogy az új élet mindvégig in statu nascendi, születőben van. Ömberünk miatt állandó megtérésre van szükségünk. A „belső ember” napról-napra újul.

Megszentelés — szentség

A megszentelődés körüli vitában ugyanitt kell keresnünk az utat. Ha emberi aktusok alanya egyszerre lehet a megszentelő Isten és a

hit engedelmisségében aktív új ember, megvilágosodik előttünk az újszövetség kettős szóhasználata.

A „szentség” (hagiasmos, hagiótés, hagiósnyné) ismételten előfordul mint a gyülekezet tagjaitól megkívánt követelmény (megszentelési imperavitusok). A „megszentelni” (hagiazein) igét azonban aktív formában az Újszövetség csak Istenre vonatkozólag használja, sohasem így: „szenteljétek meg magatokat, szentelődjétek meg!” A magyarázat: *a megszentelt új élet emberi aktivitásában minden cselekvés végeredményben a creator Spiritusé, a teremtő Szentlélekre megy vissza*, minden kegyelem, mindenélt Istené a dicsőség. Csak az tud szentségben élni, akit Isten megszentel. „Az Ő alkotása vagyunk” (Ef. 2, 10).

A *szentség* az Ótestamentumban — ennek megfelelően az apostoli szóhasználatban is — *elsősorban kultikus fogalom*. Ellentéte nem az erkölestelenség, hanem a tisztátalanság. A szentség *először is* a „szív tisztasága” (Mt. 5, 6). Megtisztulás bűneink adósságától Krisztus áldozata által. Ez is mutatja, hogy a megszentelésben Isten az igazi eszelekvő, mi pedig a megajándékozottak vagyunk. A szentség másfelől — ugyanesak kultikus fogalom — *áldozatra és áldozásra való alkalmasság*. Krisztus véres áldozata megszentel minket (Zsid. 10, 10 és 14, 13, 12 kk), hogy mind az áldozásra, mind áldozatra alkalmassá tegyen. A keresztyének mint Isten által megtisztított szentek *szent papság*, közvetlen menetelük van Istenhez (I. Pt. 2, 9—10). Az új élet a szentségnek ezen a kultikus jelentésén keresztül egészen új és mély értelmet nyer: *hálaáldozat* Isten dicsőségére. „lelki áldozat”, okos istentisztelet, a hit liturgiája (Rm. 12, 1. Fil. 2, 17. I. Pt. 2, 5).

A szentségnek ez a kultikus értelmezése tehát nagyon is *reális etikai jelentéssel bír*. Az „áldozat” bibliai fogalma az evangélikus etikai felfogásban nagyon megszűkült és megszürkült. Adakozássá, bizonyos külső dolgokról való lemondássá vált. Az „áldozat” biblikus fogalma alá azonban odatartozik *az egész keresztyén élet*. Új életünk „belső áldozata”, a magunk naponkénti halálba, Isten ítélete alá adása a hit aktusában (Mt. 10, 39. Lk. 14, 26). És Krisztus szeretet-áldozatának a követése, életünk minden cselekedetében, egészen az élet feláldozásáig, odaszenteléséig (Rm. 6, 19. Ef. 5, 2. Fil. 2, 17. Ján. 15, 13).

Ez a szentség csak gyümölcs lehet. Nem emberi produktum, előfeltétel a kegyelem elnyerésére. Nem is a hívőtől utólag behajtott ára a kegyelemnek. Hanem a hirdetett evangélium által keltett, táplált hit termése. A Szentlélek Isten ajándéka.

Segítsen ennek az új evangélikus etikának élesen megfogalmazott, de mélyen biblikus gyökerű tanítása eligazodást találni szolgálatunk és személyes életünk érintett egzisztenciális kérdéseiben!

Nagy Gyula dr

A kalcedoni zsinat 1500 évfordulójára

A keresztény egyház történetének első századai nem csupán az ellenes világ részéről támadt üldöztetés és szenvedés képét mutatják, hanem ugyanakkor a misszió csodálatos lendületéről és eredményeiről is tanuskodnak. Ez annak a bizonyossága, hogy a Jézus Krisztusról szóló igehirdetés eleven és meggyőző erővel hangzott és a gúnyolódók, hitellenkedők nagy tömegében is hódítani tudott. De az egyháznak ugyanakkor befelé is állandóan kemény küzdelmeket kellett vívnia igehirdetésének tisztaságáért és a minduntalan felbukkandó téves, sőt hamis tanítások elhárításáért és kiküszöböléséért. Ezeknek a küzdelmeknek a döntései rendszerint a zsinatokon történtek. Ezek a belső küzdelmek, sokszor kicsinyesnek látszó hitviták, valójában sokkal többet mutatnak meg az egyház igazi, belső életéből, mint a külső hatalmasságokkal vívott küzdelmek. És ezek a kérdések akkoriban nem csupán a teológusokat, a papokat foglalkoztatták, hanem az egész gyülekezeteket, az egyszerű hívőket is izgalomban tartották.

Némelyek az apostoloknak a jeruzsálemi gyülekezet vezetőivel tartott tanácskozását (Csel. 15. fej.) tekintik az első zsinatnak. Ámde zsinatokat, azaz több gyülekezet vezetőinek és képviselőinek összejövetelét csak a 2. század második felében tartottak először; majd attól fogva egyre gyakrabban és rendszeresebben. Ezeket görögül „szünodosz“-nak (a. m. összejövetel; ebből lett a magyar zsinat szó; szinódus — szinód — zsinat), latinul „concilium“-nak nevezték. Kezdetben csak egyes tartományok gyülekezetei tartottak zsinatokat. Az egész akkori római birodalomra kiterjedő u. n. egyetemes zsinatokat csak a 4. század óta lehetett tartani, amikor az egyház már a teljes szabadságot, sőt a császárok támogatását élvezte. Az első ilyen birodalmi (egyetemes) zsinatot Nagy Konstantinosz császár hívta össze 325-ben Nicaeába. Ennek főfeladata az ariánus tévtanítás leküzdése volt. Ezt a vitás kérdést azonban csak a Konstantinápolyban 381-ben tartott második egyetemes zsinat zárta le. Ezt Nagy Teodóziosz császár hívta össze, aki nem sokkal előbb a keresztényen hitnek elfogadását a római birodalom minden lakosának kötelezővé tette (ezzel lett a kereszténység államvallássá). A következő két egyetemes zsinatnak: a 431-i efézusinak és a 451-i kalcedoninak a főkérdése a Jézus Krisztus személyéről szóló helyes tanítás megállapítása és a lévelyégések elhárítása volt.

Ez az első négy egyetemes zsinat ma is valóban egyetemes jelentőségű, vagyis határozatai nem csupán a keleti ortodox (pravoszláv) és a nyugati római egyházban érvényesek, hanem a protestáns kereszténység nagy részében is, elsősorban evangélikus egyházunkban, úgyszintén az anglikán egyházban is. Ezeket a zsinatokat mind keleten tartották; összehívóik, s részben vezetőik (elnökeik) is az egyes császárok voltak; ők gondoskodtak a határozataik végrehajtásáról is. A zsinatok szavazásra jogosult tagjai ekkor már csak a püspökök voltak. A nicaei zsinaton mintegy 318, a konstantinápolyin 150, a kalcedonin pedig kb. 600 püspök vett részt, ez volt tehát valamennyi között a legnépesebb.

A zsinat előzményei

A keresztény hit és igehirdetés legfontosabb tétele kezdettől fogva az volt, hogy Jézus Krisztus Istennek Fia, azaz nem közönséges ember, hanem Isten, aki azonban miérettünk, a mi megváltásunkért testtel, emberré lett. Ez azonban a gondolkodó és okosodó elmék számára nehézségeket okozott: Azt mondták, hogy ha az Atya mellett a Fiú is Isten (sőt még a Szentlélek is), akkor már két, sőt három Istenről kell beszélni, ez pedig nem fér össze a bibliai tiszta egyisten-hittel. Voltak, akik úgy akarták megoldani a

nehézségeket, hogy az Atya, Fiú és Szentlélek között semmi különbség nincs, a három név ugyanazt az egy Istent jelenti, aki azonban hol mint Atya, hol mint Fiú, hol mint Szentlélek mutatja meg magát, ill. működik. Ezért Jézus Krisztus teljesen és csakis Isten, emberi teste, élele, szenvedése és halála csak látszólagos (hiszen az Isten nem szenvedhet és nem halhat meg). Mások viszont úgy akarták Isten személyének egységét megővni, hogy szerintük Jézus Krisztus nem lehet valósággal Isten, hanem Istennek teremtménye, tehát csak ember, ámbar a többi embernél magasabb lelki és erkölcsi erővel felruházott ember. Ezt tanította Arius is. Az ő tanítását azonban a niceai zsinat elítélte, s a niceai, ill. a konstantinápolyi egyetemes zsinat hitvallása megállapította, hogy Jézus Krisztus „valóságos Isten a valóságos Istentől; született, nem teremtetett; egylényegű az Atyával. (Ennek a közönségesen niceai-nak nevezett, hitvallásnak a magyar szövegét L. Raffay S.: Agenda 372.1., valamint az Ágostai Hitvallás Paulik- és Pröhl-féle fordításában az I. cikkhez fűzött jegyzetben, de az utóbbiból — nyilván elnézés folytán — kimaradt az idézett szakasz első és utolsó, igen fontos része. Az „egylényegű“ a görög homousziosz fordítása.)

A niceai és konstantinápolyi zsinat tehát az igaz keresztyén hithez tartozó hivatalos egyházi tanítással tette azt, hogy Jézus Krisztus valóságos Isten. Ezzel azonban még nem csillapodtak le a kedélyek. Ennek a niceai hitvallásnak a legbúzógobb hirdetői annak az Alexandriának (Egyiptom északi részének nagy városa) a püspökei és pappjai lettek, amely városban Arius is eredetileg megpróbálta ezzel ellenkező lévtanítását hirdetni. Azonban itt, Alexandriában kezdett most már a másik végletbe csapó tanítás is terjedni, hogy t. i. Jézus Krisztus csakis Isten, és az ő isteni természete valósággal elnyelte, magába olvasztotta az emberi természetét is. Ezek az alexandriaiak és követőik éppen ezért Máriát most már „Isten-szülő“-nek (Isten anyja) nevezték. Előben az a veszély rejtelt, hogy elhomályosodik az a tény, hogy Jézus Krisztus egyszermind valósággal emberré is lett, s hogy az ő embervolta, ember természete valóságos, és nem csak látszólagos volt. Ugy, ahogyan a Zsidókhoz írt levél mondja: mindenben hasonlóvá lett hozzánk (Zsid. 2, 17. v. ö. Fil. 2, 7-tel), természetesen a bűnt kivéve. Hiszen éppen ez az Isten megváltó szeretetének és kegyelmének felfoghatatlan nagy csodája, hogy leereszkedett, egészen közel jött hozzánk; az Ige valóban lestélt lett (Ján. 1, 14.).

Nem csodálható, hogy hamarosan ellentmondás jelentkezett azzal a felfogással szemben, amelyik Jézus Krisztusban csak az Istent látta és az ő személyének az emberi vonásait is istenivé magasztosította, bármennyire komoly vallásos szándék és tisztelet vezette is ezt a gondolkodást. Az alexandriai tanítással szemben a kisázsiai Antiochiában (ennek gyűkezele a legrégebbiek közé tartozott; innen indult el Pál apostol missziói útjaira. V. ö. Csel. 11, 19—26. v. ível) alakult ki az a tanítás, amely Jézus Krisztusban különválasztotta az isteni Logoszt (ige) és ennek emberi hordozóját, vagyis megkülönböztelte benne az Isten Fiát és Dávid (Mária) fiát. Ezért ennek a tanításnak a hívei tiltakoztak az ellen is, hogy Mária Isten-szülő, mert Mária csak az ember-Jézusnak a szülő-anyja. — Ennek a tanításnak a veszélye viszont az volt, hogy Jézus Krisztusban az Istent és az embert valósággal két külön személynek tekintik, szinte két külön lényre osztja, szakítja szét Jézus Krisztust: egy istenire és egy emberire, és ezt a kétlét egymással csak nagyon laza kapcsolatban állónak képzelel. Így nem lehetett szó itt Jézus Krisztus emberi természetének a megdicsőüléséről, istenisüléséről sem.

Ez a Jézus Krisztusról vallott két ellentétes felfogás akkor robbant ki nyílt összefütközésben, amikor Konstantinápoly püspöki székére 428-ban Nesztoriosz személyében az antiochiai felfogás híve került. Nesztoriosz

azután nem engedte meg, hogy Máriát a liturgiában „Isten-szülő“-nek mondják. Alexandria püspöke ekkor a határozott és becsúgyó Kürillosz (Cirill) volt, aki viszont azt tanította, hogy a testé lett Igében csak egy természet volt, t. i. az isteni. Amikor Kürillosz értesült arról, hogy Nesztoriosz az alexandriai tanítást nem engedi hirdetni, nyomban eretnkséggel vádolta meg Nesztorioszt a neki alárendelt egyiptomi püspökök előtt, de azonfelül a római püspök, továbbá II. Teodóziosz császár és az egész császári ház előtt is. Kürilloszt azonban nemcsak a helyes tanításért való buzgalom tüzezte Nesztoriosz ellen, hanem egyúttal hatalomvágy és féltékenység is. Alexandriának korábbi nagy püspöke, az Arius tévelygése ellen és az igaz hitért nagy önfeláldozással küzdő Atanáziusz (ötször kellett ezért száműzetést elviselnie)* ugyanis az alexandriai gyűlekezetnek és püspökeinek az egész Keleten elismert vezető tekintélyt biztosított, amilyent Nyugaton ekkor Róma püspökei igényeltek maguknak (ők persze ezt a vezető tekintélyüket Keleten is el akarták ismerletni). A konstantinápolyi zsinat (381.) azonban a konstantinápolyi püspököt rangban közvetlenül a római püspök után helyezte, azzal az indoklással, hogy Konstantinápoly az „új Róma“, azaz a birodalom új fővárosa és a császár székhelye. Az alexandriai püspökök nem tudtak belenyugodni tekintélyüknek ebbe a csorbításába. Ezért nagyon kapóra jött Kürillosznak, hogy konstantinápolyi vetélylátsát eretnkség vádjával megalázhathatja, s ő újra fölébe kerekedhelik. Az efézusi zsinat 431-ben valóban el is ítélte Nesztorioszt és híveit, őt magát pedig száműzetésbe küldte. Az efézusi zsinat tehát az alexandriai püspök győzelme volt a konstantinápolyi fölött. Azonban ez a zsinat még nem állapította meg, hogy mi az igaz keresztyén tanítás Jézus Krisztus eszmélyéről, — csak azt mondta ki, hogy Nesztoriosz tanítása tévelygés és eretnkség, mivel ő Jézus Krisztusban az Istent és az embert élesen elkülönítette, szinte elszakította egymástól. (Nesztoriosz hívei: a nesztorianusok ezután a görög császárság határain túlra, Kelet felé húzódtak, főképpen Perzsia területére, s onnan egészen Kína belsejéig terjedően igen jelentős missziói tevékenységet folytattak. Ma is vannak még csekély számban nesztorianusok Kis-Ázsiában.)

Jó másfél évtized múlva megint kiújult a harc Alexandria és Konstantinápoly között. Konstantinápolyban egy Eutüchész nevű szerzetes (archimandrita, azaz egy nagyobb kolostor vezetője, apátja) nagy hűvel hirdette, hogy Jézus Krisztusban csak egy, t. i. isteni természet volt, s az ő teste a miénkkel nem volt egyforma. Ezért a tanításáért Eutüchészt egy konstantinápolyi helyi zsinat elítélte és kiközösítette. Ő azonban nem nyugodott bele az ítéletbe, hanem minden tekintélyes tényezőt mozgósítani igyekezett Flavianosz konstantinápolyi püspök ellen. Az alexandriai püspök: Dioszkorosz nyomban pártját fogta Eutüchésznek és Flavianosz ellen lépett fel. A római püspök: I. Leó (őt lehet tulajdonképeni értelemben az első pápának tekinteni) azonban Flavianosznak adott igazat és Eutüchész tanítását tévelygésnek minősítette.

Dioszkorosznak azonban sikerült II. Teodóziosz császárt megnyernie, s ez 449-ben Efézusba újabb birodalmi zsinatot hívott össze és annak vezetését Dioszkoroszra bízta. Dioszkorosz azután hallatlan erőszakossággal (még karhatalom igénybevételeivel is) elnémította ellenzékét, a pápa küldötteit sem engedte szóhoz jutni. Így azután Dioszkorosz hívei Eutüchészt igazhítnékn nyilvánították, Flavianoszt és híveit pedig megfosztották hivataluktól. Leó, római püspök tiltakozott ez ellen a halározat ellen, s a zsinatot erőszakosságai miatt „robló-zsinat“-nak nevezte (latrocinium Ephesinum). Nem is lett ez egyetlen érvényű és tekintélyű. A zsinatot és Dioszkoroszt pártfogoló II. Teodóziosz császár néhány hónappal ezután lováról lebukva, halálát lelte.

A kalcedoni zsinat

Dioszkorosz nem sokáig örülhetett erőszakkal elért diadalának. Teodóziosznak nem volt gyermeke, akire a császári trónt hagyhatta volna, — ezért utóda nőtestvére *Pulcheria* lett, aki már régóta ellenezte a szélsőséges alexandriai tanítást (ezt utóbb *monofizitizmusnak* nevezték, mert Jézus Krisztusnak csak egy, azaz isteni természetét vallotta) és az alexandriai püspököknek hatalomratörését. *Pulcheria* előzőleg kolostorba vonulva élt, most névleges házasságra lépett a hadsereg egyik tábornokával, *Marcianusz*-szal; őt császárrá kiáltotta ki, de a kormányzást valójában ő maga intézte. Egyetértett *Leó* pápával *Eutichész* tanításának elítélésében. Ezért hamarosan trónralépte után férjével birodalmi zsinatot hivatott össze a kisázsiai Nicaeába, a vitás kérdések elintézése céljából. A pápa azt kívánta, hogy a zsinat Nyugaton, lehetőleg Rómában üljön össze, ahol az ő tekintélye és befolyása teljesen érvényesülhetett volna; azonfelül a hunok részéről fenyegető veszély miatt nem is mert messzi útra indulni. A császári pár azonban ebben nem engedett, sőt mivel *Marcianusz* sem mehetett el Nicaeába, utóbb a zsinat helyéül Kalcedont (görögül: Chalkédon) jelölte ki; ez a város u. i. Konstantinápolytól átellenben, a Bosporusz-tengerszoros túlsó partján fekk.

A zsinat megnyitása 451 október 8-án történt az Eufémiáról nevezett bazilikában. A pápát öt kiküldött képviselte; egyiküknek igényelte a pápa a zsinaton való elnöklést, ezt azonban nem vették figyelembe. Az elnöklést tehát hat császári biztos látta el. Ezek valóban nagy tapintattal igyekeztek az olykor szenvedélyesség fokozódott indulatokat féken tartani, s amellett a zsinat szabadságát is biztosítani.

A zsinat mindenekelőtt megerősítette a niceaeai, konstantinápolyi és a 431-i efézusi zsinat határozatait, ellenben jögtalannak minősítette a 449-i efézusi („rabló”) zsinat határozatait, amelyekkel a közben meghalt *Flavianoszt* és társait megfosztották hivataluktól. Ezért most viszont *Dioszkorosz* ellen emeltek vádat és a kánonok lábbal tiprása miatt (nem téves tanításért) meg is fosztották hivatalától. Neki is száműzetés lett a sorsa. A császári biztosok ezután a vitás kérdéssel új hitvallás megalkotását kívánták. Többen — köztük a pápa képviselői is — azt mondták, hogy nincs szükség új hitvallásra, mert a niceaeai és konstantinápolyi zsinat hitvallása elegendő a tiszta hit és helyes tanítás kifejezésére, valamint a tévtanítások megáfólasára. De azután mégis kiküldtek egy kisebb bizottságot, amelyik az újában támadt tévtanításokra való vonatkozásokkal egy új hitvallást szerkesztett. Ezt a hitvallást azután az október 25-én tartott ülésen a császár és császárné jelenlétében ünnepélyesen kihirdették.

A kalcedoni hitvallás fontosabb részei így hangzanak:

„A szentatyákat követve mindnyájan egyértelműen tanítjuk, hogy ugyanaz az egy Fiú, a mi Urunk *Jézus Krisztus* tökéletes (teljes, hiánytalan) az istensége és tökéletes az embersége szerint, valóságos Isten és valóságos ember . . . egylényegű (homouúziosz) az Atyával istensége szerint és egylényegű velünk embersége szerint, mindenben hasonló hozzánk, kivéve a bűnt; az idők előtt az Atyától született istensége szerint, az utolsó időben pedig értünk s a mi megváltásunkért az istenszülő szűz *Máriától* született embersége szerint; ugyanazt az egy *Krisztust*, Fiút, Urat, Egyszülöttet két természetben ismerjük, úgy, hogy ezek össze nem keverednek és át nem váltnak, sem szét nem szakíthatók és el nem választathatók egymástól. Az egye-

sülés pedig semmiképpen sem szünteti meg a természetek különbözőségét, hanem megtartja mindegyik természet sajátosságát, de ezek egy személyben, vagy egy lényben találkoznak össze. És ez nem két személyre osztott, vagy szétszakított, hanem ugyanaz az egy Fiú, Egyszülött, Isten-Ige, az Ur Jézus Krisztus."

Ezzel a hitvallással a kalecedoni zsinat hivatalosan lezárta a Jézus Krisztus személyéről szóló tanítás körül támadt vitát. A hitvallás bevezetésében téves tanításnak bélyegezte és egyformán elítélte a két szélsőséget: Nesztoriosznak és Eutüchésznek a tanítását. Egyformán hangsúlyozta Jézus Krisztus valóságos Isten- és valóságos ember-voltát, és lényének ezt a kétoldalú egységét a „két természet” és „egy személy” kifejezésekbe foglalta. Persze, az egy-termeszetet való-lók (monofiziták) ebbe sehogysém tudtak belenyugodni, s végül is elszakadtak a birodalmi (egyetemes) egyháztól és külön szektás egy-házakat alkottak. Ezeket utóbb az iszlám csaknem teljesen felmor-zsolta; kis számú maradványaik azonban még ma is vannak.

A zsinat november 1-én fejeződött be. Utolsó ülésin még egyházkormányzati és egyházfegyelmi tartalmú törvényeket, ú. n. kánonokat is alkotott. Ezek utolsója, a 28. kánon, érzékeny csapást mért a pápa egyetemes elsőégi igényére, amennyiben a konstantinápolyi püspököt most már teljesen egyenrangúvá tette a római püspökkel. Persze, Leó pápa és a római egyház ezt a 28. kánont nem ismerte el, jöllehet a zsinat többi határozatát., különösen a hitvallását a magáénak vallotta és vallja. Ettől fogva a konstantinápolyi, vala-mint az alexandriai, antiochiai és jeruzsálemi püspök a „pátriárka” címet viseli, a konstantinápolyi pátriárka pedig a 6. század óta ma-gát „ökuménikus pátriárkának” is nevezi. Ez azt jelenti, hogy a keleti egyház főpapjai közt tiszteletbeli elsőséget élvez, de ez nem jelentett olyan hatalmat, amire a nyugati egyházban a pápa jutott. Azonban mégis annak a történeti bizonyítéka, hogy a pápa tényle-gesen sohasem volt az egész kereszténység elismert feje.

A kalecedoni hitvallás jelentősége számunkra

Kalecedoni hitvallás nem lett olyan egyetemes jellegű hitvallással, mint a niceaea-konstantinápolyi. Azonban a tartalma, ha némileg más szövegezésben is, lényelileg mégis bele van foglalva az ú. n. Ata-násziusz-féle hitvallás második részébe (1. Raffay: Agenda 373. 1.), és ebben a formában a mi egyházunk is elismerte és hozzákötte tudja magát. Határozottan megessendül a tanítása Luthernak a második hitágazathoz fűzött magyarázatában (Kis Káté), valamint az Agos-tai Hitvallás III. cikkében. Ugyanígy a Formula Concordiae VIII. cikkében is, amely e mellett megnevezetten elutasítja mind Nesztoriosznak mind Eutüchésznek a téves tanítását is. De nem csupán for-mális tekintély számunkra a kalecedoni hitvallás, hanem a Jézus Krisztus személyének két természetéről, azaz isten-emberi egységeről szóló vallástétel elalkudhatatlan része a mi evangélikus keresztény hitünk-nek. És ebben kifejezésre jut egyházunknak az igazhitű, régi (ókori) egyházzal és mai kereszténységgel való ökuménikus kapcsolata, lelki egysége is.

Wiczián Dezső dr.

BŰNBÁNATI HÉT

Megelevenített holtak

Bűnbánati hétre Belmissziói Munkaprogrammként közölt anyag. A bűnbánati hét a püspökök értekezletének határozatából bőjt első teljes hetében — márc. 3—8. — minden gyülekezetben megtartandó.

1. Bűnben

Talán egyetlen szónak az elhangzásakor sem gondolnak az emberek olyan nagyon különféle dolgokat magukban, mint mikor ezt a szót hallják: bűn. Vannak tág lelkiismeretű emberek és vannak szűk lelkiismeretűek. Ugyanaz az ember is egyszer pesszimiztikus hangulatban van, máskor derős hangulatban. Az egyik ember életszemlélete tragikus, a másiké éretten komoly, megint másé felületes, vagy éppen könnyelműen léha. És mindezek a lelkiállapotok és életszemléletek között a legszélesebb skála található meg. Pedig ezek mind befolyásolják azt, hogy mit ért, mit gondol valaki, mikor ezt a szót hallja: Bűn.

Most azonban azt kellene megtudnunk, hogy vajjon Isten miről beszél, mikor bűnről szól. Az elvont fogalmakat jelentő szavak mindig egy korábban meglévő, cselekvést jelentő szóból, igei alakból jöttek létre. Mit jelent hát az Újszövetség nyelvén ennek a szónak az igei alakja?

Első jelentése szerint: elhibáz, eltéveszt. A bűn tehát hiba, tévedés. Első tekintetre úgy tűnik, hogy akkor nem is olyan végzetes valami a bűn. Egészen emberi dolog. Hiszen: „Nincsen ember hiba nélkül“ és: „Tévedni emberi dolog“. Egy kis hiba megbocsátható és helyre is hozható. A tévedést ki lehet igazítani.

De vannak végzetes hibák. Van gyülekezetemben egy apa. Egy este megverte 11 éves kislfiát. Utána már maga is érezte, hogy indulatosságában igazságtalanul tette. De, gondolta, nem árt meg. Másnap, kiránduláson szerencsétlenség történt. Napokig félőrülten kereste a kis holttestet, míg megtalálták. Temették. Szívtétpő volt a szülők fájdalma. De az édesapának a szülői fájdalomnál is szívtétpőbb volt az, hogy előző este megvertem és többet nem mondhatom meg, hogy hibázlam, indulatos voltam és igazságtalanul vertem. Bizony hiba a bűn és tévedés, de végzetes hiba és végzetes tévedés, 73 éves öreg asszony ziháló lélegzettel feküdt a betegágyán. I. Móz. 19, 17. verséről beszélgetve egyszerűen felszakadt belőle a szó: Tisztelendő úr, én elhibázlam az életemet! — 73 éves volt. És a halál vigyorgott a küszöbön. Oh, milyen iszonyatosá vált egyszerre az a hiba, amely elhibázottá lette az egész életét. — És nemcsak azok a végzetes hibák, amik fölött viszszaelvezhetetlenül elmúlt az idő. Vannak hibák, amiket nem lehet utolérni a térben. Egy pletyka, egy meg gondolatlan fecsegés. Megmondhatom ötnék, tíznek, hogy hitvány fecsegő voltam, hazúg pletyka és rágalom volt, amit mondtam, de már jóvátenni nem tudom az elkövetett „hibát“, mert többé nem tudom utolérni hiánytalanul mindazokat akikhez a pletyka eljutott.

És alapján milyen megdöbbenő is az, hogy nincsen ember hiba nélkül. Bizony nincs! És nincsenek ártatlanok és nincsenek szentek! A fiad sem az, ha felháborodtál is azon, hogy a szomszéd „ártatlanul“ megverte, és a lányod sem az, akármennyire megsértődöttél is azon, hogy valaki ismerős jóakaratói figyelemzetéssel mondott rá valamit. És magad sem vagy az. — És milyen kérlelhetetlen valóság, hogy tévedni emberi dolog. Amíg ember vagyok, nem tudok mást, csak mindig újból tévedni és vétkezni. Oh szegény apa, hogy szorítottad magadhoz a megmaradt másik fiadat! És hogy fogad-

ad ott a koporsónál, nem, ehhez soha nem leszel igazságtalan. Hát nem lehet. Bizony leszel ehhez is, ezután is igazságtalan! Ez a bűn.

A szónak, melyről beszélgetünk *egy másik jelentése; nem talál. Nemcsak, hogy téved az ember, hanem eltéved a bűn következtében. És nem találja már az utat. Csak egyre jobban belekeveredik, belebonyolódik.*

Figyelted a gyermekedet? Van, amikor jön, mert hívtad. De zavaros a nézése, zavart a magatartása. Nem találja meg az igazi, gyermeki utat hozzad. És te tudod rögtön, valami rosszat tett. — Kamasz fiú, serdülő lány. Néha elemi erővel fogja el a vágy, de jó lenne úgy odabújni édesapámhoz, vagy édesanyámhoz, mint régen, önfeledten, boldogan, fénylő szemekkel a szemébe nézve, elbeszélni mindent, ami van, ami foglalkoztat. És nem találja az utat többé. Bűnök miatt, amik ott húzódnak meg a mélyben. — Barátságok mennek szét. Nem találják az utat egymáshoz többé. Valami hiba, valami bűn miatt. — Házastársak mennek szét. Még együtt élnek, kívülről talán még úgy látják, hogy „jól élnek“ egymással. Csak ők tudják, csak ők érzik, hogy „elhidegültek“. Valahol ott van valami bűn, amely egyre erősebben élékdődik közéjük. És nem találják az utat egymáshoz. Próbálják keresni. Kedveskedésekben, kis meglepetésekben, sokféleképpen, a testi közösség örömeiben. Mégsem találják. A bűn miatt. Amelyet kerülgetnek. — Így nem találjuk már a régi, a gyermeki utat Istenhez. Ez a bűn.

Jelenti a mi szavunk még azt is: *el nem ér.* A bűn következménye, hogy el nem érhetem Isten országát. Nincs rá mód. Isten ígéje kereken megmondja: „az ilyenek nem örökölhetik Istennek országát“. (I. Kor. 6, 9 és 10/c). Lehet nagy és szent elhatározásokat lenni, erőnket megfeszíteni, nagy utakat megenni, zarándokolni, böjtölni, sok egyebet. Csak Isten országát nem lehet elérni. Nem, azzal sem, hogy szorgalmasan jársz templomba, más összejövetelekre, Bibliád van és az Utmutató szerint talán olvasod is, adakozol. Nem lehet elérni semmivel.

Bűnben. Azt jelenti: jóvátehetetlen hibák, végzetes tévedések vannak az életemben, nem találom a gyermeki bizalom útját az Atyához, ki vagyok rekesztve az üdvösségből. Így értelme az efezusi gyülekezet mikor e levelet nyilvánosan fölolvasták és abban ezt a szót: „bűneitek miatt“. Oh én nyomorult ember, kiesoda szabadít meg engem e ha'álnak testéből! Pálnak így kellett kiáltania, amikor meglátta életében ezt a valóságot! De jó, hogy ennek a kiáltásnak van folytatása. És ha tudnál így kiáltani, a te kiáltásodnak is lehetne folytatása.

2. Vétékben.

„Holtak vagátok a ti vétkeitek és bűneitek miatt“. Ugyanannak a dolognak a megjelölésére két szó is áll ebben a versben. És ma megpróbáljuk újból keresni, mire is gondolhatunk, amikor a bűnnel kapcsolatban ezt a másik szót halljuk: „vétkeitek“.

Az ígei szótó azt jelenti: *esni, leom'ani, bukni.* A bűn egy nagy esés, zuhanás, bukás. Hiszen a bűnnel kapcsolatban mi is tudunk bukott angyalokról, (ördögök), beszélünk elesett emberekről, bukott leányokról. Miféle esés ez? Oh mi mindnyájan szeretnénk „valakik“ lenni. Igen, hiszen Isten „valakiknek“ teremtett, a teremtés koronájának Isten gyermekeinek, saját képére. Az a mélyen bennünk rejlő törekvés, hogy szeretnénk valakik lenni, talán ennek a teremtettségünknek elmosódott tudata. És az esés, a bukás azt jelenti, hogy valakikből senkiké zuhanunk alá. Ez a bűn. Mindig az serkentett tanulásra, jó magaviseletre, hogy tanárain, meg mások előtt valaki legyek. És ha elismerés ért, úgy dagadozva nőti bennem ez a „valaki“. Egyszer aztán igazgatóm előtt nyilvánvaló lett egy csalásom. Nem a csalás fájt, hanem, hogy estem, zuhanám a szemében, egészen hitvány senkivé. Ezért olyan nehéz bűnöket megvallani, mert úgy félünk ettől az eséstől.

Pedig minden bűnünkkel már régen, régen mélyen alázuhantunk. Talán emberek előtt még sikerül tartani a látszatot. De ha mindent tudnának? Titkos, rejtett dolgainkat? Ki szeme elé mernénk állni?

Magunk is félünk a bűneinkkel igazán számot vetni. Futunk, menekülünk önmagunk előtt. Figyeljük meg, hogy magunkban is mindig „felé” igyekszünk összehasonlítást tenni, azokkal, akiket magunknál alábbvalóknak tekintünk. És azzal nyugtatjuk magunkat lám és mennyivel különb vagyok. Figyeljük csak meg, hogyan igyekszik a bennünk lakó én a kikerülhetetlenül meglátott bűnünket mentetgetni, kimagyarázni, szépíteni. De mikor egyszer aztán Isten Szentlelke lerántotta a leplet, mikor nem maradt semmi mentetgetési lehetőség, akkor szeretlem volna magamat szembeköpni. Oh, hova zuhantam alá!

Másik jelentés: *megszállni, valaminek hatalmába kerülni*. Olvastad-e már egyszer figyelemmel, úgy magadba mélyedve Róm. 7-et, különösen a 14. versről kezdve? A szavak felületes olvasásra talán nem sokat mondón koppannak. De az a történéis, ami ezek mögött a szavak mögött van! Mennyi vágyakozó szárnybontogatás fehéren integető magasságok felé, mennyi irtózatos erőfeszítés, — mennyi tehetetlen keserűségben elsírt könny! Rab vagyok. És ráadásul olyan, aki még teszem is, amit gyűlölök. Ez a bűn. — Bennem van a tiltakozás, kiáltani szeretném, hogy nem! nem! — hagyni mindent, futni innen, elkerülni a gondolatokat, tűzbe vetni a kísértő könyvet, vagy képet . . . és közben lassan, de biztos föltartóztathatatlansággal lép tovább a láb a megkezdett úton, nyúl tovább a kéz, mozdul a száj, mohón habzsol a szem . . . Valahol, valami démonikus mélységből mintha kaján kacagás hallatszanék, és bennem is valami démonikus mélységben dacos büszkeséggel, megelégedéssel tölt el a megtett lépés, jólesik a véghezvitt mozdulat, fölszabadít a kimondott hazugság és kéjjel tölt el a szemek kielégítetlen megelégedése . . . És mindez csak még egy töredék ábból, hogy a bűn megszálló hatalom. Csak az nem tudja, aki még soha meg sem próbálta szembeszállni vele. Mit mondjunk róla? Boldog ember? Nem. Még szerencsétlenebb. Pincebogár, aki nem is tud a fényről. Jól érzi magát a sötétben, hiszen életeleme. De akinek a fény aztán halála.

A két eddig tárgyalt jelentéscsoportnak és magának a bűnnek, vétkeknek végső következményét tárja föl a harmadik jelentéscsoport: *elveszni, elpusztulni, tönkre menni*. A bűnnek erről a következményéről még lesz szó. De hadd álljon már most elénk kikerülhetetlen félelmetességében ez a valóság. A bűn nem valami szépséghiba. Nem. A bűn elpusztít, „a bűn zsoldja a halál”. Jézus a bűn személyes hatalom-gyakorlójáról, a Sátánról azt mondja: emberlő volt kezdetűl fogva (Ján. 8, 44.). Nem elégzik meg azzal, hogy kárt, bosszúságot okoz, békeséget borít fel, embert emberre haragít, házasságokat szétszakgat, embereket az istengyermekség magasságából mélységekbe ránt alá, ahol magukat is megutálják, hanem öl. Maga is elvesztette az örök életet és most valami lázadó, gyilkos bosszúvágygal, de alattomos pusztulásba akar ragadni. Ordító oroszlán, (I. Pét. 5, 8) aki nem azért jár szerte, hogy valami játékszert keressen magának, hogy szadista módon gyötörve, kínozva eljátszadozzon vele és ha megunt a játékot futni hagyja, hanem keresi az áldozatot, hogy elnyelje. Oh, hogy féltjük az életünket! Este jól bezárjuk az ajtót. Persze, nehogy éjjel valamit ellopjanak a lakásból. De nem, nem is egészen. Hátha valakinek az a sötét szándéka támad, hogy rám törjön és meggyilkoljon. Vannak, akik nem mernek egyedül végigmenni egy sötét udvaron, egy sötét erdőn éjjel. És bombák becsapódása ide-én, hogy bújunk össze bunkerok mélyén az életünket féltve. És mégsem rettegünk így a percenként ránkleselkedő haláveszedelemtől, a bűntől. Vagy talán már annyira megszoktuk, hogy észre sem veszünk, rá sem gondolunk? Sőt inkább, még tudatára sem ébredünk igazán.

Aldott legyen az Isten az „Erősebb“-ről szóló evangéliumért, aki be-
tör az erősnek palotájába és foglyul ejti őt, elveszi fegyvereit, megkötözi.
(Luk. 11, 21—22. Mk. 3, 27.) Ez a mi egyetlen bizodalunk és reménysé-
günk.

3. Engedetlenségben

Isten ígéje azt is elmondja nekünk, hogy kikben, miért van talaja a bűn
személyes hatalomgyakorlójának, a Sátánnak: az engedetlenség fiaiban. A
Fiúban, aki „engedelmes volt haláláig, mégpedig a keresztfának haláláig“
(Fil. 2, 8), nem volt talaja. Őt nem tudta lebuktatni

Igazán súlyl mi csak a kiáltó durva bűnöknek tulajdonítunk. Aztán
úgy könnyen biztatgatjuk magunkat azzal: én nem loptam, nem gyilkoltam,
stb. én nem vagyok „olyan“ bűnös. Igen én is bűnös vagyok, persze, hát ké-
nem az, de nem „olyan“ bűnös. És ezzel a nem kiáltó bűnököt lekiécsinyeljük.
Jó lesz figyelni arra, hogy az ige szerint a Sátán az engedetlenség fiaiban
munkálkodik. Az ő munkája pedig az, hogy emberölő (mint már szóltunk róla).
Emberölő munkáját tehát nemcsak az „olyan“ nagyon bűnösökben viszi vég-
hez, hanem az engedteleneben.

Engedelmességben jársz-e? Például: mi a sorsa nálad a hallott ígének?
Volt úgy, hogy az ige hirdetése közben magad is tudtad, most Isten neked
szólt. Talán, hogy menj, békülj meg valakivel, inlézz el valamit, ami hamis-
ságból, vagy hazugságból származott, ne maradj másokat kritizáló, magad-
dal szemben vak valakinek, hanem számold fel az életet, amit másban el-
ítélsz, lásd meg magadban. Akkor meghallottad. De megtetted-e? Engedelmes-
kedtél-e? Csak a legutóbbi vasárnap ígehirdetésének is volt-e valami folyta-
tása nálad? Milyen verig bosszantó, amikor a gyermekünknek mondunk vala-
mit, látszik is rajta, hogy meghallotta, csak mégis egyszerűen hallatlanná
teszi.

Az engedelmesség saját akaratunk föladásása. Mit mutatnak etekintetben
imádságaid? Milyen erőszakos, milyen mindenáron kérésünk teljesítését sür-
gető az imádságunk. Milyen kevéssé tudjuk letenni Isten kezébe a kéréseinket:
Uram, te tudod, te tudsz mindent és ha jönnek látod, ha velem való terveidbe
belefér, hallgasd meg kérésemet. És milyen lélekkel fogadod a meg nem
hallgatott, az elutasított, a nem teljesített kéréseket?

És hogyan fogadod általában Istennek veled való útjait? Nem a nyil-
vánvaló áldásokat, hanem a nehéz utakat

Aztán egy másik kérdés: *Tudod-e Istennek veled való akaratát?* Mert
hiszen engedelmesség addig nem is lehet, amíg nem is tudom, mi az Isten
akarata velem. Mint gyermekek hányszor voltunk drucásak, mert talán ta-
nulnunk kellett, amikor játszani szerettünk volna, munkát bíztak ránk, mikor
pajtásaink hancuroztak. Aztán felnőttünk és áldottuk az édesapánkat, vagy
édesanyánkat, hogy nem engedtek kényünkre, kedvünkre. Óh, ha akkor már
tudtuk, megértettük volna szüleink velünk való akaratát! Óh, ha tudnád, ha
megismernéd Isten veled való akaratát! Mert neki nem az az akarata, hogy
gondtalan, zökkenőmentes életetd legyen. Ő azt akarja, hogy minden ember
üdvözljön. (I. Tim. 2, 4.) Te is. Óh, — mondd — ez olyan távoli dolog.
Te pedig most ákarsz élni! Éppen mint a gyermek. Most akar örülni, játszani,
indulatait szabadjára engedni. Isten pedig, mint a szerető szülő, úgy akar
vezetni, hogy az a távoli terv valóra váljon.

És még egy kérdés: *Izgat-e, hogy Istennek mi az akarata az életed
dolgaiban?* Csak egészen kicsiny dolgokban is, ha valamiben így, vagy úgy
döntesz, eszedbe jut-e fölvetni a kérdést, vajjon Isten akarata mi lehet? Jön
valaki és kér tőled. Mit talolatsz? Hogy milyen volt hozzád, megérdemli-e
tőled, hogy vajjon visszavárható-e tőle, tudod-e nélkülözni. Hívnak valahova,
talán éppen konferenciára, vagy talán mulatságba. Mennyi mindent talolgt

az ember. Mennyi minden igazítja az embert, a kósza hiraktól, pletykáktól, mende-mondáktól az élet nagy kérdéseig. Csak az Isten akarata nem.

Bizony engedetlenségben járók, ki tudja, milyen messze Isten akaratától. „Mindnyájan, mint juhok eltévelyedtünk, ki-ki a maga útjára tértünk“ (Ezs. 53, 6). Ez a bűnöm Ezért van talaja bennem is a Sátánnak. Lehet, hogy még nem érkezem el az engedetlenség útján egészen a disznóvályuhoz, mint a tékozló fiú. Talán még ott tartok, amikor még folyik a tékozló élet. (Luk. 15, 13.) Vagy talán már kezdek is szükségét látni (Luk. 15, 14).

De, amikor már a disznóvályú nyomorúsága szorongal, jusson eszedbe, az engedetlenség útján van egy „de“. Mindnyájan, mint juhok eltévelyedtünk, ki-ki a maga útjára tértünk... de! — „de az Úr mindnyájunk vétkei órára vetette. Valaki az engedetlenségeidet is elhordozta. Ezért és csak ezért van még egy út az engedetlenségből is — haza!

4. Holtak

Szövtünk arról, hogy a Sátán emberölő volt kezdetlől fogva és ma is ez a munkája az engedetlenség fiaiban. Éppen ezért mondja az ige, hogy akik bűnben, vétékben, engedetlenségben vannak, holtak.

Honnét van az, hogy mindannak ellenére, amit a bűnről és vétkekről csak az elmúlt napokban elmondtunk, mégsem ísszonyodunk a bűntől? Onnan, hogy a bűn valóban félelmes következményeit csak távolvalóknak gondoljuk. Csak a halálon túl. Akkor majd lesz ítélet —, ha ugyan igaz, gondoljuk magunkban, hogy lesz — és akkor majd kezdődik a bön következménye, a kárhozat. Csak néha jön mindez kissé közelebb, teszem egy betegágyon, amikor nagyon rosszul vagyunk. Akkor elfog a szorongás, mi lenne, ha most váratlanul meg kellene halni? De általában ezek a gondolatok távol vannak tőlünk, a bűnnek pillanatnyilag, láthatólag komoly következménye nincs és ezért nem ísszonyodunk tőle.

Pedig Isten igéje szerint a következmény nemcsak a messzé jövőben ködlik föl, hanem itt van. Teljes súlyával; holtak. Lehet, hogy ez nagyon furcsán hangzik. Hiszen egyáltalán nem úgy festesz, mint egy holott. Isten igéjének mégis ez a megállapítása rólad. Ami élet benned látszik, csak olyan, mint a kísérleteknél állványra felfüggesztelt és villamos árammal működésben tartott állati szív működése. Eldobog még egy darabig, egy óra hosszat is néha, vagy még tovább, de aztán elfárad, megáll és még a látszat-életnek is vége. Még „élsz“, kacagsz is, de nem tiéd az igazi élet.

Azért, mert halott vagy. *Isten nem használhat az ő munkájában.* Isten munkája, hogy embereket térít meg. Ő személyesen is részvesz az embermentés munkájának legkisebb részleteiben. Ő készíti el Sault, hogy ne vesse börtönre meghallgatás nélkül hozzá küldött követét és ő készíti föl Ananiást, hogy Saulnak hirdesse Isten tértfő evangéliumát. Ő munkálkodik azon, hogy Kornéliusz elküldjön Péterért és ő dolgozik azon, hogy Péter félre tudja tenni minden hitből fakadó ellenkezését és elmenjen Kornéliuszhoz. És hogy Saul szíve megnyíljon Ananiás prédikálására és Kornéliusz hitre jut Péter beszédére, az is Isten személyes munkája, mert „senki sem mondhatja Úrnak Jézust, hanem csak a Szentlélek által“ (I. Kor. 12, 3). És mégis, mindehhez szüksége van Ananiásra és Péterre. De éppen Ananiásra és Péterre. Judást, Simon mágust, a Skéva fiait és sokakat másokat nem használhat. Miért? Mert „holtak, vétkeik és bűneik miatt“. Földet túrhatsz, aratásnál, rendeket vágathatsz gépeket szerelhatsz pelenkát moshatsz ebédet főzhatsz, aktákat gyártshatsz. Csak emberek meglétfítésére nem használhat az Isten, mert bűneidben vagy. Mert az ő országa számára halott vagy.

Csak élet adhat életet. Halott nem. A feloszló hulla legföljebb táplálékul szolgálhat nyúveknak, és az enyészet férgeinek. Halott a bűneimben, a vétkeimben, az engedetlenségemben. Tudod, milyen megrázó valóságot jelent

ez? Azt, hogy tudok gyermekeket nemzeni, vagy gyermekeket szülni, de — csak testi életet adhatok nekik, örök életet nem. Oh, milyen drága dolog a gyermek! Mit nem adnánk oda érte és mit meg nem tennénk érte! Pedig hiába. A gyermekeket, akiket nemzettél, vagy szültél, bűnözésre, ocsmányságra, kárhozatra és halálra nemzedted és szülted. Ettől semmiféle neveléssel meg nem tartod őket. — Lehet, hogy Isten könyörül a gyermekeden és küld hozzá is egy Ananiást, vagy Pétert és megmenekül. De nem általad! Milyen fájó, még olyan szülőknök is, akik már láthatják hogy gyermekeik általmentek a halálból az életre, hogy ez mások által lett, nem őtőlük. Ők mindent tudtak adni, szívük vérét is, csak ezt nem. Mert holtak a bűnben.

És még egy lépés van tovább. A *halott mérgez*. Nem tudja, hogyan, mivel, mikor. Csak egyszerűen halott és belőle hulláméreg árad. És, mert bűneid, vétkeid, engedtlenséged miatt halott vagy, magad körül hulláméregt árasztasz. Szavaddal, magatartásoddal, cselekedetteddel. És nem tudsz mást. Nemcsak, hogy Isten nem használhat embereket mentő munkájában, nemcsak, hogy a legdrágábbat, az örök életet nem tudod tovább adni tulajdon gyermekednek, hanem bűnre, halálra, kárhozatra adod nekik a testi életet. Tőled, általad terjed el rájuk a romlás. Nem hallottad még, amikor szülők kétségbeesve csapják össze kezüket a gyermekük fölött, amikor annak az életében olyan dolgot, hajlamot látnak, ami elképeszti őket: Honnan van ez ebben a gyermekben, se az apja, se az anyja nem volt ilyen, sem senki a családban? Honnan van? Bizony nem máshonnét, nem idegenből. Ha nemcsak olyan felületesen néznél önmagadba, megtalálnád hamar, honnan van.

Jó, hogy a halál árnyékában ebben a reménytelen völgyében egyszer elhangzott ez az üzenet: „Mondjátok meg Jánosnak, minket láttatok és halottatok, a vakok szemeik világát veszik, a sánták járnak, a poklosok megtisztulnak, a siketek hallanak, a *halottak feltámadnak*...” (Luk. 7, 22.) Nem majd egyszer, ki tudja, mikor, hanem akkor, ott! És aki által az akkor ott történt, az jár ma közöttünk. Mert **Ő** azért jött, hogy vakok lássanak, poklosok tisztuljanak, bűneik és vétkeik miatt holtak életet nyerjenek.

5. Megelevenített

„Holtak valátok“ azokon felül, akikről tegnap beszéltünk, még azt is jelenti: olyan állapotban, hogy nem segíthetünk magunkon.

Az ember mégis mindig megpróbálja. Megpróbálták a farizeusok.

Nem tudom, ki van közöttünk, aki csak felényire is komolyan veszi Isten igéjét, mint amennyire ők komolyan vették a törvényt. És Jézus ítélete mégis az: meszelj sírok! (Máté 23, 27.) Nem tesz kivételt. Nem úgy mondja, hogy a farizeusok közül azok, akik csak a látszat kedvéért kegyesek, azok holtak. Holtak, akik Isten számára használhatatlanok, akik képtelenek életet tovább adni, sőt, hulláméregt lehelnek maguk körül.

Pedig valami olthatatlan vágy él bennünk az élet után. Igazi élet után. Pereg az életünk a mindennap taposómalmában, mint a gép. Hogy szellemi ténykedésünk is van, könyvet, vagy újságot olvasunk, hozzátartozik az ilyen emberformájú gépek működéséhez. Ha egyszer-egyszer egy kissé elszórakozunk, egy jó kiránduláson, egy jó mozarabon, vagy terített, ünnepi asztal mellett, vagy akár duhajabb mulatozásban, az annyi, mint, hogy megolajozták a gépet. Utána egy darabig, mintha könnyebben gördülne, kevesebbet csikorogna. De a munka és a szórakozás, a mindennap taposómalma és a fölűdülés, alpjában szürke kis örömei mellett, valahonnan mélyről, úgy vágyódnak olyasmik után, mint: szeretet, öröm békesség, szívesség jóság, hűség, szelidség... (Gal. 5, 22.) Amit az életben csalódásnak nevezünk, mind abból van, hogy ezeket keressük az emberekben, egyikről, másiktól föltesszük, hogy meg van benne, aztán rájövünk, hogy nincs. Nincs, mert holtak vagyunk és az életnek a jeleit csak színlelni tudjuk. Fölravatalozottakra is mondják néha: egészen olyan, mintha élne.

De felhangzik az evangélium: Minket, kik meg voltunk halva, megelevenített együtt a Krisztussal. Krisztussal együtt élővé lett, Isten neked ajándékozta a Krisztust. Ha kell és ha elfogadod, vele együtt élővé tesz.

Krisztussal együtt a jövátehetetlen hiba jövátehetővé lett. Krisztus maga lett a jövátétel. Láttad volna, hogy az a 73 éves asszony egy jövátehetetlenül elhibázott élet után, milyen békességgel tudott meghalni. És abban az utolsó néhány órában még élet-lehelletét adhatta tovább annak, akinek egészen addig, több, mint 40 évvel ezelőtt csak testi életet tudott adni. Még ma is van „élet“ abból az élet-leheletből. Sokszor ámuló szemmel látja az ember, hogy jövátehetetlen hibák, hogyan válnak jövátetté Krisztussal együtt és hogyan válik ő maga nemcsak Isten ítélete előtt, de a földi életben is a jövátétellel.

Krisztussal együtt egyszerre újból megvám a gyermek elveszett útja az Atyához. Nem félelemben többé és lesütött szemmel, hanem a fénylő szemek határtalan bizalmával. Wrede Matildra, a börtöncellákat járó „foglyok angyalára“ egy alkalommal a wasai börtön legvadabb rabja, aki akkor már másfél év óta „nehéz vasban“, félig csodálkozva, félig ijesztésképpen kiáltott rá: „Maga gyerek! Hogy jut ilyen gondolatra hogy csak úgy egyszerűen beszélj közénk, banditák közé?“ Igen, Krisztussal együtt Isten gyermekei. Akiket nem aggaszt görnyedtté a gond, akik az Atya erős kezébe fogódnak, mikor mások fuldokolva kapkodnak egy-egy vizen úszó fadarab után a vihar közepe.

És ha a bűnökben akármilyen mélyre zuhantam is alá, ha „bukott“ vagyok és ha magam előtt is úttáttá lettem, Krisztussal együtt fölemeltem, Isten képe rajzolódhat rajtam, és teremhetnek a Lélek gyümölcsei: szeretet, öröm, békesség, szívesség, jóság, hűség . . . Amikor és ameddig Krisztussal együtt elfogadom Isten megelevenítését.

És Krisztussal együtt nem vagyok már kiszolgáltatva a Sátán hatalmának akinek a kezében vergődöm. Kötélékek, amelyekkel szemben nem használ semmi jószándék, elhatározás, fogadkozás, megerőtlenülnek. Zákusok, akik kapzsín csak a saját zsákjukba tudtak söpörni, egyszerre tudnak önfeledten adni is. Oh mily öröm, megelevenítettek és nem holtak többé. Csak persze a Krisztussal együtt. Mert, ha valaki azt hiszi, hogy áll, most már ő áll, a Krisztus nélkül is, akkor bizony „mejlássá, hogy el ne essék“. (I. Kor. 10, 12).

Megelevenítettek együtt a Krisztussal. Most már nem az elveszés vár rám, már nem elérhetetlen az atyai ház! Most már hazaérek!

És mindez nem majd lesz, nem valami távoli jövőben, nem is a halál után. „Akik meg voltunk halva a vétkek miatt, megelevenített együtt a Krisztussal“. Mindez a tiéd is lehet, csak el tudnád fogadni Krisztust Uradnak. Megváltódnak, odadobnád eléje minden bűnödöt, rá vetnéd minden terhedet és el tudnád mondani akár dadogva is: Hiszek Uram, légy segítségül az én hitlenségemnek.

6. Szeretlehből.

Megelevenített együtt a Krisztussal. Olyan egyszerűen hangzik. Csakhogy nem olyan egyszerű volt ez mégsem. Isten a világot a szavával teremtette. Még csak men is a verejtékével. A teremtett világnak nincs izzadságszaga. De ahhoz, hogy minket megelevenítsen, nem volt elég egyszerűen csak a szava. Még a verejtéke sem. Pedig az is hullott bőségesen (Luk. 22, 44.). Ahhoz a vére kellett. Jézus Krisztus halálba adása. Krisztus halála valóságos és teljes halál volt. Elszakítás Istentől. „Én és Atya egy vagyunk“ — „Én Istenem, én Istenem miért hagyta el engemet?“ Az a számunkra megfoghatatlan és értelemmel föl nem fogható feszültség, mely e két kijelentés közt feszül, az volt az ára megelevenítetésünknek. Aki egy volt az Atyával, egy, mint a nap meg a fénye, vagy a tűz, meg a melege, és mégis elszakítva külön elhagyatva. Ez a halál lényege és ez a borzalma is egyben, ez az elszakítottág és elhagyatottság. Érzelmileg ez talán nem olyan megrendítő, mint a szenvedéstörté-

net egyéb mozzanatai. Mégis megeleveníttetésünknek ez az igazi ára. Az Istenből eltaszítottság infernójába a Fiú vetetett alá, oda, ahova minket a bűneink taszítottak, azért, hogy mi meg az ő helyébe kerüjünk az Atya közösségébe.

Miért tette ezt az Isten? Miért tett ilyen nagy „beruházást“ az Isten? Az ember minden beruházás előtt megkérdezi előbb magától és számot vet, vajjon megéri-e? Isten nem kérdezte. Adta. És az emberiség nem azt mutatja-e, hogy nem érte meg, kár volt?! Nem tudta ezt előre az Isten? Tudta. És mégis adta. Mert azt a kérdést, érdemes-e, kifizetődik-e? föl sem vetette.

Mert szeretetből adta. „Az ő nagy szerelméből, mellyel minket szeretett“. Csak a szeretet az, mely nem tud számítani. Ahol nincs ilyen kérdés: megéri-e? Ezért nem mérte föl az Isten, csak adott. Szeretetből.

A szeretet vágyódás valaki után. Isten vágyódott utánunk. — A szeretet az a kötelék, amely közösséget teremt két személyiség között. Körülvették őt az angyalok. Ott volt vele a Fiú, akit szeretett és akit szerette őt. És ő mégis utánunk vágyódott, velünk akart együtt lenni és minket akart a maga közösségében. Minket, a bűnben halottakat. Ki tudná ezt megérteni? Ki tudja a szeretetet megérteni?

Sokan azon akadnak fönn: nem értem a váltásot. Hát az édesanyád szeretetét megérted? Hogyan akarod hát az Isten szeretetét megérteni? Az emberi szeretetben, még a legnagyobbban is, mindig marad egy csomó önzés, meg egyéb nyomorúság. Mégsem érted. Hát hogyan akarod megérteni az Isten szeretetét? A szeretetet nem megérteni kell, hanem elfogadni.

Miért nem nyúlunk hát két kézzel az Isten szeretete után, amellyel szeret, amellyel a Fiút adta értünk, amellyel megelevenített, feltámasztott és amellyel ültetett a mennyekben a Krisztus Jézusban? Nincs tán szükségünk az Isten szeretetére? Kinek ne volna? És hogy mégsem kapva kapunk utána, abban még valami végső mélység tárul föl: Szeretjük a bűneinket. Féltünk a fénytől. Nincsen nyílnunkra a mindig csak egy napra szóló manna, amelyet naponként kérni és naponként elfogadni kell. Isten szeretetéből nekünk csak annyi kellene, hogy lásson el minket mindennel, adjon jólétet, előmenetelt, szerencsét, érvényesülést, és tartson távol mindent ami árthatna. De az övé nem akarunk lenni. A magunk útján akarunk tovább járni, saját elgondolásunk és saját terveink, kívánságaink szerint. Istennek megeleveníttetésünket is ellenünk kell véghezvinnie. És ő így is véghezviszi. Ha rugódozunk is ellene. Mert ennyire szeret.

Még egy utolsó kérdés: Ha szeret az Isten, miért vannak gondok, bajok, nyomorúságok, szinte elviselhetetlen terhek, miért nem ad hát gondtalan jólétben való életet? Mert Isten nem azt akarja, hogy jól élj, hanem veled együtt akar lenni. Közösséget akar veled. Isten nem akar nélküled lenni és nem akarja, hogy te nélküle légy. Mert szeret. A jólétben nem kell az Isten. Hiába mondod, oh te akkor is az övé maradnál, sőt akkor tudnád igazán dicsérni őt. Istennek sokezerszeres tapasztalata van arról, hogy nem így van. És szeretetből nem adja meg azt, ami tőle elválasztana. De megad mindent, soha nem számító, időre, meggondolatlan pazarlással, ami a mélyből hozzáemelhet és hozzáköt. A Fiút is. „Az Ő nagy szerelméből, mellyel minket szeretett“.

Foltin Brúnó.

A LELKIPÁSZTOR

naplójából

Egyik délután felkeresek egy asszonyt, akiről tudom, hogy haragot tart öccsével, aki egyúttal tőzsomszédja is. A harag egy tyúkól-építés miatt keletkezett, melyet öccse megkérdezése nélkül „jogtalan“ helyre épített. Emiatt már hónapok óta nem beszélnek, sőt az asszony, öccse köszönését sem fogadja. (Ismerve a helyzetet, tudom, hogy az asszonnak „jogilag“ nincs igaza s így oka a haragra!) — Szerencsémre otthon találok az asszonyt. Eppen a vacsorát főzi. Szívesen fogad. Leülök egy székre a tűzhely mellett, honnan jól megfigyelhetem arcát, beszédét. Előbb általánosságban folyik a szó. Elmondja, hogy mindig van valami baj, szükség a családban. Négy nagy gyermek sok gondok jelent számukra. Tervezgetéseik, számításaik nem sikerülnek sokszor. Nehéz az élet. De nem is érdemelünk más sorsot, hiszen olyan gonoszok, rosszak az emberek . . . Hogy legyen más a helyzet — mondok —, ha a keresztyének, akik templomba járnak s prédikációt is hallgatnak, éppen úgy élnek, viselkednek, mint azok, akiknek semmi közük Isten házához, az igéhez. Aggodalmaskodnak, káromkodnak, haragot tartanak. Maga miért haragszik öccsére? — szegzem neki a kérdést. Rámnézett tágranyitott szemekkel, fejét igenlően megbiccintette s kipirult arccal kezdte mondani a magáét. Mint hömpölygő áradat indult meg belőle a szó, a sok vád öccse s eljárása ellen. Önigazságából nem engedett. Jogosnak vélte haragját. Megmondom, hogy sokan megbotránkoznak magaviseletén a gyülekezetben s a zomszédok között is, de maga Isten az elsősorban, aki nem tekinti jó szemmel öccse iránt táplált ádáz haragját. Máté 5:22-öt idézem: „ . . . mindaz, aki haragszik atyjafiára, méltó az ítéletre.“ Utána Efezus 4:26-ot citálok: „ . . . a nap le ne menjen a ti haragotokon“. Az asszony közben türelmesen hallgatja az igékhez fűzött mondataimat, majd kijelenti, hogy ő nem haragszik öccsére, de nem is közeledik hozzá. Aki a bűnös, az közeledjék, az kérjen bocsánatot. — Rámutatok, hogy mi mindnyájan éppen elég bűnösök vagyunk ahhoz, hogy Isten elvessen bennünket. Nagypénteken bűneink miatt kellett Jézusnak meghalnia, Isten szeretete is nyilvánvalóvá lett azonban a kereszten, nemcsak a mi gonoszságunk. Megengedett nekünk a Krisztusban ingyen, kegyelemből. Eltörölte tartozásunkat. Mi sem tarthatjuk nyilván felebarátaink bűneit, meg kell engednünk egymásnak. A harag önmagában véne is bűn, aki haragszik, nem örökölheti Isten országát. Nem haragudhat ő sem öccsére, üdvössége veszélyeztetése nélkül. Az asszony végül belátta, hogy magatartása nem helyes. Bűnösnek azonban továbbra sem érezte magát. Konokul kitarzott amellett, hogy öccse az oka magatartásának. — Búcsúzáskor Máté 5:9-et mondtam neki: „Boldogok a békességre igyekvők . . .“ Igen, igen, tisztelendő úr, így van — hajtogatta a kapu felé vivő úton. Aztán szó nélkül betette mögöttem az ajtót. Ő belül én pedig kívül maradtam. — Szomorúan menem haza, mert velem együtt az ige is kívül maradt a szívén. Azóta ismét eltelt néhány hónap. Az asszonyon az engesztelődés semmi nyomát nem látom. Szívből sajnálom magatémésztő, békétlen életéért. Imádkozom érte!

ZOLTÁN LÁSZLÓ.

Lelkipásztor és presbiterek imádsága • istentisztelet előtt

Ezt az imádságos rendet, Ittész Mihály, elhunyt szolgatársunk vezette be a győr-nádorvárosi gyülekezetbe. Minden vasárnap a délelőtti istentisztelet kezdete előtt 3 perccel a sekrestyében imádkozzák együtt a lelkész, felügyelő, presbiterek. Rövidségénél és mélységénél fogva egyaránt hasznos lenne másutt is a bevezetése. Imádkozó presbitereket nevelünk vele, akik saját szavaikkal még nem tudnának hangosan imádkozni, de a liturgikus kötött imádságnak a szabad imádkozás mellett egyébként is megvan a külön állása. Legelőször esetenként adjuk kezébe a résztvevőknek, utána összeszedjük.

Lelkész: Tied a hódolat, a dícséret, óh Isten a Sionon és Néked teljesítik ott a fogadást.

Presbiterek: Óh könyörgést meghallgató, Hozzád folyamodik minden test.

Lelkész: Bűneim erőt vettek rajtam.

Presbiterek: Vétkeinket Te bocsásd meg!

Lelkész: Boldog az, akit Te kiválasztasz és magadhoz fogadsz, hogy lakozzék a Te tornácaidban.

Presbiterek: Hadd teljesedjünk meg a Te háznak javaival, a Te templomodnak szentségével.

Felügyelő: Egyház Ura, Krisztusunk! Ki pásztorolod nyájadat, állj magad lelkipásztorunk elé és Te szólj és Te menj előtte, hogy nyomodban járjon gyülekezeted élén. Áldd meg igédből táplálkozó szíved. Tisztítsd meg ajkát, hogy igédet hamisítatlanul szólja, szenteld meg kezét, hogy áldásodat igazán nyujtsa. Tedd példává az előjárásban és engedelmessé pásztori szolgálatában.

Presbiterek: Hallgasd meg, Urunk, imádságunkat!

Lelkész: Áldott légy, Uram, hogy igéddel és szentségeddel most is megterítetted gyülekezetednek templomod asztalát. Szént Lelkessel légy közöttünk. Nyisd meg minden testvérünk szívét, hogy éhezve és szomjúhozva várja áldott szent igédet, törvényed szavát és békesség evangéliumát. — Állj magad Uram az oltár elé, mikor térdre hull előtted gyülekezeted és a szószékről Te magad prédikálj, mikor kész szíveddel áldásodat és erődöt várja néped: Vezesd igéd és az örökélet útjára a templomodtól távolmaradtak szívét és lépteit is. Megöröszödött gyermekeidet pedig állasd bizonyosságtételül a mindennapi életben, hogy növekedjék a Te országod közöttünk.

Presbiterek: Hallgasd meg, Urunk, imádságunkat!

Lelkész: Urunk könyörülj! Krisztusunk irgalmazz! Urunk könyörülj!

Presbiterek: Ámen!
